

בספר אורות הגר"א הובא בשם הגר"א ז"ל: "לא מצינו בכל מקום מצוה לעשותה דוקא בלילה וכו', ורוב המצוות הם ביום דוקא ולא בלילה, ובליל הסדר נתחייב דוקא בלילה במצוות ולא היום וכו', וזהו שהק' מה נשתנה הלילה הזה וכו'. והיינו שטמון כאן שאלה חמישית, מה נשתנה הלילה הזה, מה שונה הלילה הזה שהמצוות הם בלילה, ולא כמו ברוב המצוות שזמנם ביום. [כשהזכירו את דברי הגאון הנ"ל בפני מו"ר ראש הישיבה זצוק"ל, אמרו לפניו כי זה וורט יפה של הגאון... ומיד הגיב ואמר, הגאון זה לא וורט יפה, הגאון זה תורת אמת!]

והקשה מו"ר ראש הישיבה זצוק"ל מספירת העומר שזמנה בלילה [לפי רוב שיטות הראשונים, עיין שו"ע או"ח סימן תפט ס"ז], ותירץ שספירת העומר אין זמנה בלילה, אלא שזמנה הוא מיד בתחילת היום, ותחילת היום הוא בלילה. ודייק כן בדברי הרמב"ם (פ"ז מהל' תמידין ומוספין הכ"ב) וז"ל: 'ומתחילת היום מונין לפיכך מונה בלילה' עכ"ל. וכן הוא בקידוש, שעיקר הקידוש הוא בלילה, שאין זה דין של לילה, אלא של תחילת השבת.

והוסיף, כי יסוד הזה בספירת העומר הדפיס במהדורה הראשונה של ספרו "מעגלי צדק" - או"ח מגילה, ואח"כ חשש להדפיס זאת, ובנו הגאון רבי חנוך זצ"ל הדפיס את זה בספרו "חק המלך" עמ"ס פסחים, ובקונטרס על פסח.

ואמר עוד כי כל כך שמח ביום שראה בהגדה ש"ל מתורתו של הגאון הגדול רבי משה שמואל שפירא זצ"ל שהוא מתיר, ומהאוד השתוקק לקנות את הספר, ואמר, אם הצאצאים של רבי משה שמואל ידעו כמה אני משתוקק לתורה של אבא שלהם... וכשמצא את התירוצו הנ"ל שם בהגדה, אמר, תראה איזה רווח כבר היה לי מההגדה הזו...

אילו לא הוציא... הרי אנו ובנינו...

לכאורה יש להקשות, הרי במשך השנים ברור שפרעה כבר לא היה קיים, וגם עמו לא היו קיימים עוד, שהיו מתערבים בין האומות, ועבדים גם כבר היו משתחררים, ואם כן אין יתכן שאם הקב"ה לא היה מוציא את אבותינו, אז היינו משועבדים ל"פרעה" וב"מצרים"...

וביאר מו"ר ראש הישיבה זצוק"ל בזה, דאמירת 'אילו לא הוציא' הוי דין מסיפור ההגדה, שמדיין סיפור ההגדה יש חיוב להמחיש לעצמו את השעבוד, ובכך שאומר 'הרי אנו ובנינו היינו משועבדים' הוא ממחיש לעצמו שהשעבוד במצרים לא היה סיפור של מה שהיה אצל אבותינו, אלא הוא שייך גם לעצמו באופן אישי, ובאמת אין המכוון בזה לומר שאנו ובנינו היינו נשארים בפועל במצרים.

ברוך שנתן תורה לעמו ישראל... כנגד ארבע בנים דברה תורה

היה אומר על כך מו"ר ראש הישיבה זצוק"ל: היצר הרע מחפש תמיד בכל עת לשבור כל אחד שלומד תורה ורוצה להתעלות ולגדול בתורה ויראת שמים, ואחד מהדרכים שלו, שהוא אומר לאותו נער, תראה איך שאתה לא מצליח ולא מוצלח בלימוד התורה, עד שאותו נער מתחיל להאמין בזה שהנה הוא באמת לא מסוגל לגדול בתורה. וצריך לדעת לא להישבר, כיון שזה מחשבות היצר הרע.

כשאותו בן מגיע לליל הסדר ושומע שאומרים 'כנגד ארבע בנים דברה התורה, אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול', הוא אומר לעצמו: בודאי אינו לא בגדר ה'בן החכם', שהרי היצר מכניס בו מחשבות שהוא הרי לא לומד ולא מסוגל ללמוד, אמנם, הוא אומר לעצמו, אני לא 'רשע', שהרי בכל זאת אני לומד כן תורה, ורוצה להתעלות בתורה ויראת שמים, וגם כן אינו מרגיש כל כך שפל בעצמו לחשוב שהוא 'שאינו יודע לשאול', ובהכרח הוא מוצא את עצמו, כבן ה"תם"...

וכשכולם יושבים ושומחים בחג שהוא 'זמן שמחתנו', בשולחן בליל הסדר, הוא מתחיל להישבר ולחשוב הנה יש כזה בן שהוא הבן ה"תם", כנראה שאני הוא הבן הזה, והוא מתעצב אל ליבו.

ואם הדין הזה להזכיר את הארבע בנים בליל הסדר, יכול לגרום עצבות להרבה בנים בישראל בזמן שצריכים להיות בשמחה, צריך להבין איך תקנו אמירה זו שיכולה לגרום לעצבות בזמן שמחה.

והנה לפני שמזכירים את הארבע בנים, אומרים: 'ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא, ובספר 'שבלי הלקט' כתב: בטעם שאומרים ברוך המקום, יש מפרשים, לפי שרצו לדרוש את הפסוקים הכתובים ארבע בנים, מתחילים בברכת התורה, שמה שאנחנו אומרים 'ברוך שנתן תורה לעמו ישראל', זהו ברכת התורה.

ופירש הרמב"ן, שברכת התורה הוא ברכה על הטובה שעשה עמנו הקב"ה בתת תורתנו לנו, והודיענו המעשים הרצויים לפניו.

וצריך להבין את השייכות של ברכת התורה לאמירת הארבע בנים, והרי ברור שזה לא בשביל מה שמזכירים דרשות של 'ארבעה בנים' ולומדים בזה תורה... שהרי ברכת התורה כבר אמרנו בבוקר ולא צריכים לחזור ולברך כל פעם שלומדים...

מרגא ה"חפץ חיים" זיע"א כתב בספרו "שם עולם", שמלבד ממה שם ישראל קיבל את התורה במתן תורה באופן כללי, הרי שכל אחד ואחד מישראל קיבל חלק בתורה באופן פרטי! וזהו מה שאנו מבקשים 'ותן חלקנו בתורתך'. ואמר הגאון **מווילנא זיע"א** שמה שאמר 'געתי ולא מצאתי אל תאמין' היינו שכמו במציאה שהיא נמצאת בעולם וצריך רק לחפש אותה, כך בתורה החלק של כל אחד ואחד קיים, אלא שצריך לעמול להשיג אותה.

וכל אחד בלי יוצא מהכלל, אם הוא יעמול בתורה הוא ישיג את חלקו בתורה, שזה כמו מטמון, שאמנם צריך לעבוד קשה בשביל למצוא אותו, אבל המטמון

נמצא, ובסוף הוא יגיע אליו! וזה לא משנה אם יש לאדם כשרון כזה או אחר, שהרי כל אחד קבל חלק בתורה, וכל ההבדל הוא שמי בעל כשרון נגזר עליו לעמול יותר בשביל להגיע לחלקו בתורה, וכלשון ה"חפץ חיים": 'שבואי ימצא המטמון שהטמון לו השם יתברך בשבילו', והוא יקבל שכר על כל העמל שלו...

ובבואנו בליל הסדר לומר את הארבע בנים, הרי שאנו מקדימים ברכת התורה כדברי "שבלי הלקט", ומזכירים לעצמנו את המתנה המיוחדת שהקב"ה נתן לכל אחד מישראל, את החלק שלו בתורה, ואם כן גם כשנראה שהולך קשה אל לו להתייאש, שהרי גם לו יש חלק בתורה, ואם רק ימנע ללמוד ולעמול בתורה, יגיע לחלקו בתורה, שהרי זה קיים ונמצא, ונדרש מהאדם רק עמל בשביל להגיע לזה.

וכאשר יתבונן בזה, הרי כשיגיע לומר את הארבע בנים הוא לא ישבר כלל וכלל, כי הוא יודע היטב שגם הוא בכוחו לגדול ולהצליח בלימוד התורה.

וזהו הענין של אמירת 'ברכת התורה' קודם אמירת 'ארבע בנים', שבזה אנחנו משרישים בעצמנו שלכל אחד יש חלק בתורה וכל אחד בכוחו לגדול להיות תלמיד חכם אמיתי.

בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים

וכתב רש"י 'רמז תשובה לבן רשע, לומר עשה ה' לי ולא לך שאילו היית שם לא היית כדאי ליגאל'.

הקשה ה"תרומת הדשן" בספרו על התורה "ביאור מהרא"י", 'האי דלא כתב האי רמיה בתשובת רשע גופו', שהרי בפסוק הזה כתוב את התשובה לבן 'שאינו יודע לשאול', ואם כן מדוע כאן רומזים תשובה לבן הרשע, ולא בפסוק ששם נכתב התשובה לבן הרשע.

וביאר: 'ש' לומר דאשמעינן דמי שהוא כל כך גולם שאינו יודע לשאול נחשב כרשע'. ובביאור דבריו היה אומר מו"ר ראש הישיבה זצוק"ל: 'השאינו יודע לשאול' הוא לא אחד מסכן בלי דעת שלא יודע לשאול, אלא הוא אחד שלא למד, שאינו מתעניין... ואדם שלא למד ולא מתעניין, במידה מסוימת נקרא רשע! אדם שלא לומד ומעדיף להישאר "עם הארץ", הוא רשע. אדם שרואה מסביבו שאביו מקיים מצוות, אוכל מצה, נזהר בכל הזהירויות מ'משהו חמץ', וזה לא מעניין ומעסיק אותו, הוא נקרא רשע!

יודע מה שכתב מרן ה"חזון איש" זצוק"ל (קוב"א א,א): נתינת מקום במחשבה לחיות כל הימים חיי הדיטות של יושבי קרנות בקורת רוח וחלומות נעימים הוא נתינת רשות למינות בחדרי המחשבה, והעלם מכל מצוות ה', ומכנס את עצמו בשדרות הזוללים האומרים אכל ושתה וגו', ואין בינו לבין רשעים גמורים ולא כלום.

ואמנם בעל ההגדה מורה שלרשע כזה בניגוד לרשע המתרים שלא מדברים עימו, הרי שדוקא מדברים ומקריבים אותו, 'שאינו יודע לשאול את פתח לו, מביאים אותו להתעניין וללמוד, שהרי אם רק יפתחו לו את העינים להתעניין וללמוד, הוא כבר יחזור למוטב.

בקרב נהל נטעי כנה פדוים לציון ברנה

באחר מביקורי החג בביתו של מו"ר ראש הישיבה זצוק"ל אמר כך: הנה כאשר גומרים את עבודת היום ביום כיפור ואומרים 'לשנה הבאה בירושלים הבנויה', אבל את המילים 'בקרב נהל נטעי כנה פדוים לציון ברנה' אנו מוסיפים ואומרים רק אחרי ליל הסדר.

ומדוע אחרי כל העבודה הגדולה של יום כיפור כשאנחנו בהתעלות העצומה אחרי נעילה עם על הרוממות אנו לא מוסיפים 'בקרב נהל נטעי כנה'.

איני יודע הפשט בזה, אבל ההרגשה היא שביום הכיפורים עובדים עבודה נוראה, ויש אמת הדין ויראת הדין, וזהו יום מחילה וסליחה וטהרה וכל הדברים הנוראים, אבל אנחנו עדיין לא ראינו 'לבקרב נהל', קיבלנו סליחה ומחילה וכפרה, אבל עדיין לא להגיד 'בקרב'... אמנם הנחנו יסודות טובים, ובעזרת השם נתחיל לעבוד, אבל אנחנו לא מסוגלים עכשיו לתבוע לקבל את המשיח.

למרות שיו"כ במעלתו הוא יום נוראי, שאדם יכול להתעלות בו לבחינת מלאך, אך יו"כ זה מציאות שהבורא עולם מוריד אותה לישראל עם התקדש ליל יום כיפור, את רוממות המדריגה של יו"כ הקב"ה מוריד לעם ישראל, ודאי שצריך הכנה, אבל ביו"כ יש הנהגת שמים.

ואנחנו רואים שעם ישראל השרש שדווקא ליל הסדר הוא זמן של ציפיה לגאולה, במוצאי יו"כ אנחנו לא במצב של ציפיה לגאולה, בליל הסדר מאות ואלפי שנים ציפו היהודים לגאולה, משמע שיש נקודה בליל הסדר שאין אותה ביו"כ, ודאי שכל הימים האלה הם גבוה מעל גבוה, אבל ביום כיפור עם כל הסליחה ומחילה וכפרה והשמחה שעושים אחר כך על מחילת העוונות, אבל אין את ההרגשה, אנחנו יוצאים לקראת משיח...

אמנם בליל הסדר לא מורידים לנו מלמעלה, בליל הסדר אנחנו עובדים... בליל הסדר מעלת הלילה מגיע ע"י העבודה שלנו, וכמו שכתוב תמיד בספרים 'עבודת ליל הסדר', וכמו שכתוב בספרים שעובדים שלושים יום קודם החג, כל הזמן בלי הסח הדעת, עובדים ועובדים להתעלות ולהתעלות, בתורה, במחשבות טהורות, בלב טהור, ואז לאחר כל העבודה העצמית שלנו כשמגיע הסיום של ליל הסדר אנחנו מרגישים: רבנו של עולם, אנחנו מוכנים! את המילים הללו אפשר לומר רק בליל הסדר.

בליל הסדר אנו מגיעים להתעלות וקרבת השם כל כך גבוהה, ומגיעים לכאלה מדרגות שאדם מסוגל להגיד: טאטע 'בקרב'! אני מסוגל עכשיו, לא רק ללשנה הבאה בירושלים הבנויה...

בליל הסדר המדרגות שלנו עולים ומפכים, אדם מתרומם בליל הסדר, כמובן מי שיושב עם מחשבה, משעה לשעה ומרגע לרגע, הרגשי הלב גואים וגואים, וקרבת השם גודלת בכל רגע ורגע, עם כזאת קרבת השם אנחנו ראוים שכעת תבוא הגאולה.

מקדמת דנא חיפשונו טעם מדוע לא נזכר בקרא ענין חיוב של מצות שמחה בחג הפסח, ונזכר רק פעמיים בחג סוכות וכן פעם אחת בחג השבועות. ופשוט הוא שיש אותו חיוב

של שמחה כמבואר בש"ס (חגיגה ו,ב) וכן ברמב"ם (הלכות יו"ט פ"ט ה"ז וריש הלכות חגיגה) עיי"ש. וע"ע בגמ' בפסחים (קח,ב) שתאן בבת אחת רב אמר די יין יצא, ידי ארבע כוסות לא יצא. וברשב"ם שם י"ד יין יצא משום שמחת יו"ט כדתיא לקמן (קט,א) ושמחת בחגך במה משמחו ביין. וע"ע בתוס' (שם ד"ה ידי). ואין שום הבדל בין חיוב שמחה בזמן המקדש בקורבנות וכן בזה"ז בין חג הפסח לשאר רגלים ופשוט [ואולי לדברי הרמב"ן שמקיים מצות שמחה באמירת ההלל, א"כ בחוה"מ פסח שלא גומרים את ההלל לא מיקרי אותה דרגת שמחה, וצ"ע].

ובתוס' (חגיגה ה,א ד"ה ושמחת בחגך) מביא שפסח נלמד בהיקש, וכן מצא רבי אלחנן בספרי דמעצרת הוא דרשינן לה דכתיב וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים למדוד כל שנוהג בעצרת נוהג בפסח עי"ש. וע"ע בסמ"ג (מצות עשה רכז) וז"ל: השמחה האמורה כאן ושמחת בחגך הוא שיקריב ברגל שלמי שמחה מן הבהמה וכו' וכן בעצרת כתוב ושמחת אבל לא בפסח אבל מדכתיב שלוש רגלים תחוג לי בשנה למדנו מצות חגיגה בחג המצות ומדכתיב ושמחת בחגך יש ללמוד שבכל מקום שיש חגיגה יש שמחה עכ"ל.

ובטורי אבן (חגיגה ו,ב) האריך בזה ומביא ג"כ דברי היראים (קכז) שלמד דין שמחה בפסח משבועות ומאריך להקשות שם על הלימודים עי"ש. ובדרשות חת"ס (ח"ב עמ' 546) כתב דבפסח שמצות החג הוא אכילת פסח מצה ומרור, א"כ אין צריך לעורר על השמחה, כי המצוה היא השמחה שאין למעלה הימנו, והמצוה היא באכילה גופנית וגם רוחנית שניהם יחד ואין צריך לצוות על השמחה.

והנה באסרו חג פסח תשע"ד זכינו ברוב עם להקבלת פני רבו ברגל, ולשיעורו של רבינו בעל ה"דרכי שמואל" זיע"א, ואחרי שהאריך בעניני הלכה דבר דברי חיוק בחיזוקה של תורה במצב שיש גזירת שמד וכו'. ואז הביא דברי הרמב"ן בפתיחה לחומש שמות שכתב שעיקר גאולת מצרים הוא בעת קבלת התורה, והוסיף שחשב לפ"ז לומר מדוע לא מפורש בתורה "ושמחת בחגך" בחג הפסח, דאפשר לומר ולהבין כי עיקר השמחה היא במתן תורה, ואז היא השמחה השלמה. וזו השאיפה תמיד בלימוד שיהיו הדברים 'שמחים כנתינים מסיני'. ומובא במילואו בספר "לשעה ולדורות" (עמוד רג) עי"ש.

שמחת יו"ט וגדר שביעי של פסח

בספר "מראה אליהו" בעניני ראייה חגיגה ושמחה מהגאון רבי אליהו וינר שליט"א מביא שם (סימן יח אות יב) ששמע מרבינו בעל ה"דרכי שמואל" זיע"א שהסתפק אם חייב אדם לשמוח ביו"ט יותר מחוה"מ, דשמא מכיון שעיקרו של יום מקודש יותר אף נוהגת בו שמחה יתירה. וציין לדברי המעשה רב מהגרא" (סימן רלג) דמובא שם דהגאון ז"ל היה שמח מאד בחג הסוכות וביותר בשמיני עצרת כי הוא יום שמחה מכל ימי החג ע"פ סוד וכו'. ומבואר דיש דרגות בעצם השמחה, ואולי אף לענין זה ג"כ מובן מאליו דביו"ט כיון שמקודש יותר יש חובת שמחה משאר ימי החג, ועיי"ש מה שהאריך בזה. והנה לפי"ז יש מקום להסתפק עוד האם מה שמצאנו דחוה"מ של סוכות כל יום חשוב כיו"ט בפנ"ע משום שחלוק בקרבנותיו כמבואר בסוגיא במסכת ערכין (י,א) דלכן גומר את ההלל, ועיין בלשון המשנ"ב (סימן תרמד סק"ד) שחשוב יו"ט בפני עצמו, א"כ יש מקום לומר שחייב לשמוח יותר מחוה"מ פסח [ובהושענא רבא חשיב יו"ט כמש"כ בשו"ע (סימן תרסד ס"א) דלכן מוסיפים במזמורים כיו"ט עי"ש בבאור הגר"א וע"ע במראה אליהו שם שהביא ראייה מכאן], או שנאמר שסוף סוף נקרא חוה"מ ואפילו שחשיב יו"ט בפנ"ע אינו מקודש יותר מחוה"מ פסח [וע"ע בשו"ע סימן תצ ס"ג ובמשנ"ב סק"ה שחוה"מ לא מיקרי יו"ט].

אולם נראה פשוט עכ"פ בדעת הרמב"ם המפורסם בסוף הלכות לולב: 'אע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה שנאמר' וכו', וידוע שבאחרונים האריכו בדעת הר"ם ששמחת בית השואבה היא מחמת מצות שמחה בחג ולא מחמת ניסוך המים כפשטות הסוגיה בשרש החליל וכפרש"י שם, והר"ם למד זה מהפסוק ושמחת לפני ה', ולא מותר דכל בזמן המקדש וכו' הרי סוף כל ימי חג הסוכות נקרא יום שמחתנו ומסתבר שבימי חוה"מ סוכות חייב לשמוח יותר.

ואולי כל כוונת רבינו זיע"א בספיקו היתה דוקא כלפי יו"ט שהוא מקודש יותר מחוה"מ, ולא נחת להסתפק בימי חוה"מ גופא בין חג לחג.

ויל"ע עוד במה שנסתפק רבינו, האם כוונתו שיו"ט יותר מקודש מחמת הרגל שבו שזהו השורש לקרבן וחיוב שמחה, ונפ"מ ליו"ט שביעי של פסח שכידוע אינו יו"ט בפני עצמו וזהו המשך של ימי הפסח לכל ענייני הפסח מלבד קדושת יו"ט באיסור מלאכה ומקראי קודש, והאם לפ"ז יש מקום לשמוח ביו"ט ראשון של פסח יותר משביעי של פסח, היות וחשיב יותר מקודש, וצ"ע.

ולפ"ז ביום שמיני עצרת שהיו רגל בפנ"ע כמבואר בגמ' בסוכה (דף מח,א) לענין פז"ר קש"ב ולא מוזכר שמחה, ובגמ' שם בהמשך מרבה ליל יו"ט אחרון לענין שמחה, וברש"י שם שק"י היום עצמו חייב בשמחה ואינו חיוב בפני עצמו אלא המשך של סוכות לענין זה כמש"כ בריש פרק לולב וערבה

דהשמחה שמונה ועי"ש בתוס' ובמהרש"א שם [וע"ע בתוס' פסחים ע"א ד"ה וליל]. וברור שכאן השמחה חשיב יותר משביעי של פסח משום שלהדיא התרבה לילה, ולרש"י ק"ו ליומו ויש ריבוי מיוחד וכמש"כ שאינו חייב להביא עוד קרבן שמחה אלא המשך של שאר ימי סוכות, והתרבה ג"כ לתשלומי שמחה כמבואר חגיגה (ט,א), ולדברי רבינו זיע"א יש לשמוח יותר משום קדושת יו"ט שבו, משא"כ יו"ט של שביעי של פסח שלענין שמחה הוי כשאר חוה"מ של פסח רק שהוא קדוש ויו"ט שבו וצ"ע.

והנה הדגול מרבבה יצא לחדש דין חדש, והוא בדין דמתא אשתו אסור לישא אחרת עד שיעברו עליה שלש רגלים, וכתבו בראשונים הטעם שאחר ג' רגלים שנושא אחרת לא יהיה זוכר מן הראשונה וע"י שמחת הרגלים הוא שוכח הראשונה. והוא בטושו"ע (יו"ד סימן שצב עי"ש בט"ז סק"ב). ובדגול מרבבה מחדש דשמיני עצרת חשיב רגל בפנ"ע לענין זה, ולולי דמסתפינא היה דורש את הריש של פז"ר לענין זה ודלא כרש"י ור"ת, וגם לפירושיהם רוצה לפרש לענין זה, ומבואר שחשיב רגל של שמחה לענין זה שע"י שמחה שוכח הראשונה. והסתפקתי האם אפשר לפשוט מכאן ספיקו של רבינו זיע"א האם שם רגל גורם לשיכחת הראשונה עם השמחה או השמחה בפני עצמה גורמת השכחה, ומבואר דשמחת חוה"מ אינה מספיקה, ובעי ג"כ רגל בפנ"ע. אולם ברור ופשוט ששביעי של פסח אינו רגל בפנ"ע לענין זה ולענין שמחה הוא כשאר ימי הפסח, ולראשונים שאין שמחה ביום שמיני עצרת נמצא ששביעי של פסח יש בו שמחה יותר משמיני עצרת, ונראה דכוונת הדגול מרבבה הוא דוקא לראשונים ששמיני עצרת יש בו שמחה בכולו ובתוספת רגל בפני עצמו. וע"כ שביעי של פסח לא אמרין שהחיינו על היו"ט בקידוש כמבואר בגמ' בסוכה (מז,א) ומובא בשו"ע (סימן תצ ס"ז), וכן בתפילה ובקידוש לא אמרין את יום שביעי של פסח [ויל"ע לדינא במי שאמר בתפילה יום שביעי של פסח במקום חג המצות].

סיפור יציאת מצרים בנשים

בספר החינוך (מצוה כא) מצות סיפור יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן, כותב בסופו: ונוהגת בזכרים ונקבות בכל מקום ובכל זמן ועובר עליהם ביטל עשה.

ובמנח"ח כותב דבר זה חידוש גדול אצלי, למה תהיה נוהגת מצוה זו בנשים כיון דהוי מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, ורמב"ם כאן (פ"ו ה"י) גבי אכילת מצה כתב מפורש דנשים חייבות כמבואר בש"ס פסחים (מג,ב) אבל כאן לא כתב זה ולא מצאתי זה בשום מקום, ועיין רמב"ם (פ"ד מעכו"ם ה"ג) חשיב המצוות עשה שהזמן גרמן שנשים חייבות קידוש היום ואכילת מצה ופסח ושמחה והקהל ולא חשיב זה, מהיכא יתני יתחייבו נשים במצוה זו, ולומר דנשים היו ג"כ באותו הנס כמו מגילה וארבע כוסות כבר הוכיחו תוס' בכמה מקומות דזה אינו אלא מדרבנן עי"ש באורך.

וידוע שעמד בזה רבינו בעל הקה"י זיע"א בכמה מקומות, ותורף דבריו דדעת החינוך דמצות סיפור יציאת מצרים מישך שייכא במצות מצה דמתנאי וגדרי מצה הוא לספר ביצי"מ, ומקורו טהור מקרא דלחם עוני דדרשינן דעונין עליו דברים הרבה פסחים (לו,א) וברש"י שאומרים עליו הגדה והלל, א"כ כיון שנשים איתרבו למצה איתרבו לכל פרטי דיני מצה ובכללם שעונים עליו דהיינו סיפור יצי"מ, ולדבריו נמצא חידוש גדול דאם אין לה מצה פטורה ג"כ מסיפור יצי"מ וזה מחודש.

וכתב מכתב לרבינו מרן הגריש"א זיע"א והעיר לו מדברי המנח"ח, ורבינו הגרי"ש ענה לו במכתב דלכאורה במצרים גם הנשים התחייבו בכל המצוות של אותה הלילה כי לא נאמר עוד האי כללא של מ"ע שהזמ"ג וכו', ורק לענין חיוב מצה גרידא מרבין מלא תאכל עליו חמץ וכו' משום דחייב אכילת מצה גרידא בזמן שאין ק"פ אתרביא מקרא דבערב תאכלו מצות הנאמר לדורות וכו', מ"מ במצות סיפור יצי"מ דאף הן התחייבו במצרים י"ל דנשארו בחיובן גם מה"ת. וידוע שאח"כ חזר בו רבינו מזה מחמת שמנין לנו שבאותו הלילה סיפרו שם סיפור יצי"מ, ושמעתי מהג"ר שמואל חיים דומב שליט"א שהגם שהראו לרבינו הגרי"ש שנמצא כן בדברי הנצי"ב ב"עמק שאלה" בתשובה לחשק שלמה, והגם שהנצי"ב ג"כ חזר בו מכח ההערה הנ"ל, אולם היות וכתוב כבר בנצי"ב החליט הגרי"ש לא להשמיט תירוץ זה ממה שכבר נדפס בשמו.

והנה בחוה"מ פסח בשנת תשע"ה שאלתי את רבינו בעל ה"דרכי שמואל" זיע"א מהו הפשט בדברי החינוך, והשיב לי: אולי משום שיציאת מצרים זהו יסוד האמונה של כלל ישראל והכל מתחיל מזה א"כ לא רצו להפקיע את הנשים מזה. ובאותו היום שזכינו להקבלת פני רבו ברגל בדברי אגדה האריך בגודל חג החירות והפסח אמר שאינו יודע אם אפשר לומר תירוץ כזה על עצם הקושיה, אולם הזכיר את הדברים הנ"ל שוב.

ובאמת דבריו מחודשים שלא שמענו דבר כזה שבמצוה חשובה ויסודית לא נאמר את המיעוט של זמן גרמא, ונכון שבחינוך עצמו בטעמי המצוה מאריך בגודל יסוד האמונה של כלל ישראל שיש בסיפור יציאת מצרים, אולם לכאורה צ"ב לדינא לא שמענו שנחייב אשה מטעם הנ"ל, ונפ"מ יהיה שמוציאות הגברים וכו' כמו שמאריך שם במנח"ח, וכל זה דעת יחיד של החינוך, ואילו בר"מ ושאר הראשונים לא מוזכר כלל חיוב נשים בסיפור יצי"מ מדאורייתא אלא רק מדרבנן שהיו באותו הנס חייבות בכל מצוות הלילה ואמירת ההגדה.

[מתוך ספרו - הגדה של פסח "להבין"]
נשמת כל חי! יש בה התפרצות אדירה של
שבח והודאה לרבש"ע, שלכאורה מתפרט
לפרטים ולפרטי פרטים, ובכל זאת התחושה
היא ש'אין אנחנו מספיקים להודות!...

מהו סוד ענינה של תפילה מיוחדת זו בעת אמירת ההגדה?
כמו כן עלינו להבין כיצד היא משתלבת בתוך הנוף הכללי של הלילה
הקדוש הזה - 'ליל הסדר'.
כמובן שדברי חז"ל והראשונים הם אשר בעזרתם נוכל לדלות זהב משבא
ולהאיר את סוגיית תפילת נשמת באור חדש.

ליל הסדר, שבת, ותפילין...

תחילה נגש לסוגיית הגמ' (פסחים דף ק"ח, א): 'מאי ברכת השיר, רב יהודה
אמר יהללך ה' אלקינו, ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי'.
ובמהר"ם חלאווה על אתר מבאר: 'ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי. פי' רבינו
שמואל ז"ל אף נשמת כל חי, כלומר דר' יוחנן מוסיף הוא אדרב יהודה,
משום דבעינן ברכה יתירה בלילי הפסח, דאלו יהללך בכל הלל נמי אמרי'
לה'.

ויש להבין, מהו גדר חובת אמירת 'נשמת כל חי' בלילה זה דוקא, האם זה
מדיני ה'הלל' או מדיני ה'שבח' על יציאת מצרים, ולכאורה זהו דין מדיני
השבח על מה שיצאנו ממצרים, דאם לא כן מדוע לא אומרים 'נשמת' אחר
ה'הלל' הנאמר בשאר מועדי השנה.

ובחדושי הרמב"ן כתב: 'שהברכה בעצמה מורה שהיא ברכה של תשבחות
ואין בה ענין לגאולה של מצרים אלא לקריאת הלל וזמרה שקרינו לפניו,
וכיון שכן למדנו לברכת השיר שהיא סמוכה לברכה שלפני קריאת ההלל
ודמיה לברכה אחרונה שבק"ש וברכה של פסוקי דזמרה ושל קריאת ההלל
עצמו בימים שהיחיד גומר אותו בה'.

אם כן עלינו לבאר מדוע ה'הלל' בלילה זה מחייבת תוספת 'ברכה
יתירה'?

עוד יש להתבונן, בעובדה שתפילת 'נשמת כל חי' נאמרת - מלבד בליל
הסדר - בעוד זמן יחיד ומיוחד: שבתות וימים טובים.

עובדה זו מעצימה את הפליאה דלעיל **שבעתיים**, הלא אם אכן עומק
הענין ב'נשמת' הוא ה'שירה יתירה' אם כן מדוע מדי שבת עלינו להוסיף
ולהרבות בשירה.

לישב פליאה זו נביא את דברי האריז"ל (שער הכוונות דרושי קידוש ליל
שבת דרוש א' ענין תפילת שחרית של שבת): 'סוד נשמת כל חי הוא בחי'
תוס' קדושת שבת בעולם היצירה וכו' ... והכוונה היא כי זה הוא תמורת
התפילין שבימי החול'

תלמיד האריז"ל המהרח"ו מגלה לנו טפח, שעל פי סוד, שורש ענינה
של 'נשמת' הוא כנגד שורש ענינו של מצוות הנחת התפילין שבימות
החול. ומאלו מובן כי על כן באה בשבת למלא את מקומה של מצוות
הנחת תפילין'.

אך נשאר לנו לגלות טפחיים מהו אותו שורש שיש ב'מצוות הנחת תפילין'
שכנגדו נאמר בשבת 'נשמת'?

נמצא מכל הנ"ל, ש'הלל של ליל הסדר', 'שבת', ו'תפילין' ענינם מחייב
אמירת 'נשמת כל חי'.

מהו החוט המשולש השזור בפליאה בין שלשה יסודות הללו אשר
מעמיד את כולם גם יחד כראויים ומתאימים לשורש נשמתה של תפילת
נשמת?

ומהו ה'נשמת' שנותן מענה לכל זה?

היד החזקה - גבורה!

המהר"ל (גבורות השם פרק סה) מייסד: 'וחילוק יש בין הלל ובין שיר,
כי הלל הוא על הטוב והחסד שעשה אבל השירה לתת שירה על גבורתו
יתברך'.

ולכאורה לא מובן מהו החילוק בין הודאה על טוב ועל חסד לבין שירה
על גבורתו יתברך?

ביאור הענין כך הוא: אופני הנהגת הקב"ה המתגלים ומוכרים לנו
בעולמינו נחלקים הם לשנים: האחד - הנהגה של חסד וטוב תמידיים
בתוך מסגרת הטבע. והשני - הנהגה של גבורה מיוחדת, אשר היא
מתגברת על כוחות הטבע הקבועים.

הנהגה זו של גבורה נקראת: 'היד החזקה'.
הקב"ה השתמש בהנהגה הזאת במצרים בכדי להכניע את כוחות
הטומאה הרעים שהיו שם, ולגאול את ישראל.

ובזה נבאר את דברי המהר"ל: על הנהגת החסד והטוב התמידיים נאמר

"הלל". ועל הנהגת הגבורה נאמר "שיר".
ועתה אנו צריכים לרדת לעומק החילוק
בין "שיר" ל"הלל".

ונקדים בביאור יסוד נוסף: כאשר אנחנו
רואים את ההנהגה הזאת של הקב"ה
בגבורתו הגדולה לגבור על כל הכוחות הרעים בכדי להוציאנו ממצרים,
זה מביא אותנו להכרת הטוב ולנהוג כך בעצמנו, לעשות מאמץ לשבור
את מידותינו הרעות ולשלוט על תאוותינו, להתגבר כארי, ללחום בגבורה
וביד חזקה נגד יצרנו הרע.

הלכה ולמעשה

השיעבוד הזה שאנו משעבדים את עצמנו מתוך מבט הכרת הטוב על
הנהגותיו של הקב"ה עימנו, הוא מהווה התגלמות המעבר מהלכה למעשה.
כלומר לא די בתובנות מרגשות וב'תודות' מהשפה ולחוץ. עלינו לשעבד
את 'דינו' - שהיא כאמור מבטאת את הגבורה המעשית 'היד החזקה' -
לעבודתו ית'.

אלו התפילין!
נתבונן בתפילה הנאמרת בעת הנחת תפילין: 'צַנְנוּ לְהַנִּיחַ עַל הַיָּד לְזִכְרוֹן
זְרוֹעַ הַנְּטוּיָה. וְשֶׁהָיָה נֶגֶד הַלֵּב לְשַׁעֲבֵד בָּזָה תְּאוֹת וּמַחְשָׁבוֹת לִפְנֵי לַעֲבֹדָתוֹ
יְתִבְרַךְ שְׁמוֹ'.

התפילין מונחות על היד להורות על שיעבוד היד בגבורה לעבודתו
יתברך שמו.

ולאור כל זאת, זכינו להשיג ולו במעט את סוד מצות הנחת תפילין.
ונצטרף עתה את דברי האריז"ל שתפילת 'נשמת כל חי' באה לתקן את ענין
הנחת התפילין החסרה לכאורה בשבת.

כיצד?

על כן אברים שפילגת בנו...

נתבונן במהלך "ברכת השיר". בתחילה, מפרטים את עוצמת גודל חסדיו
המרובים המלווים אותנו יום יום שעה שעה. לאחר מכן, מביעים את
קוטן השגתנו ומחמת כן אנחנו מוגבלים להביע את הכרת הטוב 'על אחת
מאלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות' וכו'.

אז מה עושים - 'על כן אברים שפילגת בנו וכו' הן הם יודו ויברכו' וכו'.
כל עצמותי תאמרנה וכו'.

יש כאן 'ציאה משטחי הדיבורים והתובנות וכניסה למחלקת ה'למעשה'.
'על כן' כלומר בעקבות ומכורח הכרתנו ברבי רבבות הטובות שעשית
עמנו, 'אברים שפילגת בנו ורוח ונשמה שנפחת באפינו הן הם יודו ויברכו'.
זה עיקר ושורש ה'נשמת'!

ומעתה הדברים מאירים ובהירים ביותר: ב'ימי המעשה' מתאימה מאוד
דרך עבודה 'מעשית'. כלומר הנחת תפילין ושיעבוד היד - כלי המעשה
לעבודת ה'.

מה שאין כן בשבת ויו"ט, אין הם ימי מעשה, על כן נמצא תחליף
למשמעות להנחת תפילין ולמטרתו: 'נשמת'.

מה שנעשה בשאר הימים על ידי התפילין נאמר עתה בעוצמה ועוז
בתפילת ה'נשמת': 'על כן אברים שפילגת בנו וכו' הן הם יודו ויברכו' וכו'.

"השיר יהיה לכם כליל התקדש חג"

'ליל הסדר'.

כל מטרתו של 'ליל הסדר' הוא עבודה של 'שירה', וכדברי המהר"ל
המובאים לעיל ש'שירה' אינה הודאה על הטובות גרידא אלא הודאה על
גבורתו של ה' יתברך - הודאה עם משמעות מעשית.

לכל אורכו של הלילה עסוקים אנו בהכרת צופני הבריאה והנהגות ה'
עמנו. ומתוך הכרה זו, ועיבוד כל התובנות העולות, עלינו לצאת מהעטיפה
ולהגיע למטרה ה'מעשית': שיעבוד נפשותינו לעבודתו ית'.

ולכך בעי 'שירה יתירה'... שירה שיש בה מעשה!
ובזה, יקח האדם את כל תחושות הכרת הטוב שיש לו בלילה הזה ויקבל
על עצמו שיעבוד המעשים - בבחינת 'לידה מחודשת'.

האדם הזה שנכנס לפני מספר שעות למעמד "ליל הסדר" הוא אינו אותו
אדם שעומד בגמר ההלל והנשמת, הוא נולד מחדש!

נקי מפגמי חטא אדם הראשון - גאווה ותאוה. ומלא באמונה בה' יתברך.
ועתה מקבל על עצמו למסור את כל כולו להמליך את הקב"ה בעולם.

זוהי פסגת הלילה, לשם כך צעדנו את כל הדרך.

ומכאן לגאולה השלמה... 'נְרַצָּה': 'לשנה הבאה בירושלים!' כך היא

הרב
אהרן
שוב

רוממות השירה

ברכת השיר - נשמת'

1. עיי"ש: 'והנה ענין סוד נשמת כל חי הוא בחי' תוס' קדושת שבת בעולם היצירה כנודע כי תיקון נשמת כל חי הוא בסדר הזמירות שהם ביצירה כי סדר
יוצר אור כו' הוא בבריאה ותכיון בנשמת כל חי כו' כי מלת כל חי הוא בגי' ס"ח אהי"ה הוי"ה אהי"ה והם בגי' חיים והם סוד התפילין הנק' חיי המלך. והכוונה
היא כי זה הוא תמורת התפילין שבימי החול'.

וב'בן איש חי' (הלכות שנה שניה פרשת תולדות): 'וכתב הרב מהרד"ף ז"ל במכתם לדוד סימן י"ג, הבא לומר קריאת שמע בשבת, ולא אמר תחילה נשמת כל
חי, דומה קצת לפי סודו לקורא קריאת שמע בלא תפילין, עיין שם'.

רוממות הזכרון

המשך
מעמ' 3

דברי חיזוק

בחודשיו האחרונים שסבל ייסורים בלתי ניתנים לתיאור, אז ראו ביתר שאת איך שמחשבתו עסוקה רק בקבלת הדין באהבה, בשמחה יתירה על הייסורים, ועל רחמי וחסדי ה' שראה גם בזמנים הקשים, והרבה לדבר ע"ז בלי גבול, בתקופה זו שמעו ממנו ממש כל יום 'כמה מתנה טובה זה הייסורים', 'כל הייסורים זה חסד הכי גדול שיכול להיות' 'הכל חסד, הכל ברחמים, הכל הטבה', וחזר על המשפטים האלה שוב ושוב בלי הפסק.

לפני מספר חודשים אמר לי בזה"ל 'הקב"ה יודע שאין לי שום הרהור אפילו הקטן ביותר על מידת הדין, הכל חסד, הכל הטבה בלי גבול, צדיק אתה ה' וכו'.' במשך השנים נשמע ממנו פעמים רבות, שבזמן הגסיסה השטן מוציא את כל הנשק לבלבל את האדם ולנסותו באמונה, ואמר לי פעם, שכדי לזכות להיפטר באמונה שלימה זה עבודה של חיים וצריך תפילה מיוחדת על זה שנים רבות קודם לכן, וזאת ראינו אצל מו"ר זצ"ל, שכל מחשבתו בזמני ייסורים נוראיים היתה כל כולה בקבלת יסורים באהבה ובשמחה, ובהודאה מעומק הלב על הזכות לקבל ייסורים, ובאמונה תמימה ומוחשית שהכל מאיתו ית' בדקדוק כחוט השערה, ובהרגשה זאת עלה לישיבה של מעלה.

תמצית נפשו ממש מסר רבינו זצ"ל בנשיאה בעול והטבה לזולת, היה מרגליה בפומיה מש"כ הג"ר איצלה מוולאז'ין זיע"א בשם אביו מרנא הגר"ח מוולאז'ין זיע"א 'שהאדם לא נברא אלא להיטיב לאחריו', וחזר ע"ז שוב ושוב, ובנפשו גופו ונשמתו לא נתן לעצמו מנוחה ולקח אל ליבו את צערם של אחרים כצער שלו פרטי כפשוטו, תכלה היריעה מלספר סיפורים מבהילים בענין זה, ומחמת קוצר היריעה אכתוב סיפורים בודדים בזה.

פעם כאשר ליויתי אותו מהישיבה לבית, הביא לי שקית שחורה מלאה עם פחיות ריקות, ותמהתי מה פשר הענין? ואמר לי, זה בשביל... שאוספת פחיות בשביל השלושים אג' פיקדון, למה לא לעשות איתה חסד?! כל פעם שראיתי פחית ריקה בישיבה אספתי אותה, ועכשיו ברוך ה' יש לי להביא לה, בזה ראשו היה מונה, להיטיב לאחריו עד כדי 'אסיפת פחיות' - מבהיל למתבונן.

הגעתי אליו פעם ביום שישי, והיה בשמחה וחדוה מיוחדת, וסיפר לי שהיה אברך שלפני כשנה חושש שפגע בו, והוא אחז שזה לא היה לצורך, והיה לו עגמת נפש נוראה איך להשיג את האברך לבקש את מחילתו, וסיפר בהתלהבות מהלך של השגחה איך שהשיג את אותו אברך, ואז הוסיף 'אני שנה שלימה לא רגוע מזה!', ובאמת לאחמ"כ התברר שאותו אברך לא זכר מכל הענין, מבהיל למתבונן - הענין הזה העיק עליו שנה שלימה!

וקיצרתי במקום שראוי להאריך, וזכותו הטהור יגן עלינו ועל כל ציבור בני התורה ועל כל עם ישראל, להפקד בדבר ישועה ורחמים בביאת הגואל במהרה.

בשנים האחרונות כשנפגם קצת ממעמדו, זעק על כך בהזדמנויות רבות מנהמת ליבו הטהור, ודיבר ללא שיעור עד כמה אברך צריך להיות מאושר עלי אדמות על שזכה לישב באהלה של תורה, ודיבר על ליבותם של בחורי הישיבות שומעי לקחו, ואף לילדי התתי"ם בהזדמנויות שונות, ש'הדור הבא מחכה ותלוי בכם', מיעוט התלמידי חכמים באיכות ובכמות היה בליבו מועקה שלא נתנה לו מנוח.

אירע כמה פעמים שסיפרתי לו על אברכים שנמצאים במצוקה, ולא נח ולא שקט מזה, ומיד אזור כגבר חלציו לעמוד לימינם בכל אשר לאל ידו, פעם סיפרתי לו על אברך שנמצא במצוקה כלכלית, ועל המקום נתן לי צ'קים עם סכומים גבוהים למענו, אף בחורים שנכנסו לחובות שלא עמדו בהם, אירע ונתן להם סכומים גבוהים, אלא שהתנה עימם שמעתה לא יקחו יותר הלואות, ועוד סיפורים רבים כהנה.

אף בימים שהיה חלש במיוחד ולא היה בכוחו ללכת הרבה לחתונות, אבל כששמע שאותו חתן הוא מופלג בעמלו ושקידתו בתורה, בכוחותיו האחרונים הלך לשמחו, כשהוא חוזר לאחמ"כ לביתו באפיסת כוחות מוחלטת, אבל לא היה מסוגל להימנע מללכת לכבודו.

אולי הביטוי 'ידיו אמונה' יהיה בכוחו קצת לבטא את חיי האמונה שחי בהם מו"ר זצ"ל במשך כל ימי חייו, עשרים וארבע שעות כפשוטו לא סרה מחשבתו מאמונה בו ית', במציאותו, בייחודו, ובהשגחתו הפרטית, על כל צעד ושעל היה חי השגחה, בכל צער ומצוקה שעבר חי בהרגשה ברורה ומוחשית שעכשיו פועלת מידת הדין, ובעיתות חדוה ושמחה חי במוחשיות שעכשיו פועלת מידת החסד והרחמים, אמונה היתה 'סיפור חייו', 'ידיו אמונה' זה היה כפשוטו, 'ידיו' - במוחשיות, במוח ובלב, בהרגשה חיה, אמנם אכתוב מעט מזעיר כדי להמחיש את גודל גדלותו בזה.

כמה פעמים אירע שהלכתי עמו לכיוון תחנת האוטובוס העירוני ובדיוק חלף לפנינו האוטובוס, ומפי יצא המילה 'פספסנו', ועל המקום עצר אותי בזעקה 'השגחה', הכל מדוקדק!

אחרי שמחת תורה לפני כשנתיים, סיפר לי שהיה לו אחרי הריקודים בלי ש"ת כאבים נוראיים, עד שבקושי חזר לביתו, ובלילה לא היה מסוגל להירדם מגודל הכאבים, ואז סיפר בכמהיה 'הקב"ה העלה לי ברעיוני שיש לי איזה תרופה מיוחדת לשכונת כאבים, עד אז ברצוני ית' היה שאתייסר, וברגע שהגיע הזמן, בדיוק אז, לא שניתי לפני ולא שניה אחרי, בתכלית הדקדוק, נזכרתי באותה תרופה... ואז התחיל לדבר, 'כמה חסד הקב"ה עושה איתנו שהביא לנו כאלה תרופות, הרי התרופה הזאת זה כולה חסדים מאת ית', וכך דיבר באריכות על חסדי ה' על כל צעד ושעל.

רוממות האמונה

הרב
תומר
איזק

חיזוק האמונה

לעורר כל יהודי בבוקר השכם לעבוד לפרעה להבל וריק, ולאבד את שני העולמות, אז את מלחמת היצר הרע לא עברנו במצרים, ולהיות עבד ה' זה כבר סיפור אחר.

מספרים על בעל השאגת אריה ז"ל שכשהיה

ילד קטן מאוד, התעצל בוקר אחד לקום ממיטתו ללכת לחידר, ואמו אמרה לו: 'לייבלה, קום רגע ותסתכל בחלון ותתבייש לך, איך שהשקצים הגויים בגילך כבר רצים בזריזות לתפילה שלהם, ואילו אתה מתעצל ושוכב במיטה!'. והוא ענה לה: "אמאלה, הרי אותו כח שדוחף אותם לרוץ לעז, הוא עצמו משכיב אותי במיטה!".

לכן קיבלנו חינוך של שבועיים במצרים, איך להיות עבד ה', לא רק להתגבר על העצלות, אלא גם על יצר הרע. וגם זה לא הספיק, כי בסוף היו זקוקים לעוד ארבעים שנה במדבר כדי ללמוד איך להיות עבדי ה' בשלימות. הרמב"ן אומר על הפסוק ויענך וכו' (דברים ח, ג) שהאדם חוזר מהתפילה לאהלו, והאשה אומרת: "עוד לא ירד המן". "אבל אני מאוד רעב, אולי נלך לדודה?" - "לאף אחד אין כוית אוכל בכל מחנה ישראל!". "אז מה יהיה? יש לי אולקוס!" - "תרגע, אתה עבד, כשהקב"ה יתן אז נאכל, ועד אז שותקים!". וכך היה המן יורד באיחור בכל בוקר, וזה היה גם כל ענין המסעות במדבר, כדי לחנך אותם להיות עבדי ה' הבוטח באדוניו.

הוא גילה לכמה אברכים מכולל פוניבז', שהוא שמע מהגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שהיתה לו מסורת איש מפי איש עד הגר"א, שבביל פסח ישנן וארבע מצוות (רובם ככולם מדרבנן, וגם כל ברכה

נחשבת למצווה בפני עצמה). האברכים ישבו עד אמצע הלילה ומצאו אפילו יותר מששים מארבע, אז השאלה היתה מה החשיב הגאון לשיטתו, ומה הוא לא החשיב. האם זה נקרא "זמן חירותינו"? כן! כי החרות האמיתית היא להיות עבדי השם, ולכן דוקא בלילה הזה יש כל כך הרבה מצוות.

ובזה מתורצת קושיא גדולה. בשבועיים שלפני יציאת מצרים הכביד עלינו הקב"ה עם מצוות מרובות, של קרבן פסח ודם מילה על כל פרטיהם וקשייהם, והרי כבר עברנו 'קורס' של עבודת מאה ושבע עשרה שנה, עם עבודת פרך ועינויים, אז למה היו צריכים לבסוף עוד שבועיים שבהם הכביד עלינו הקב"ה כל כך?

התשובה היא פשוטה: אמנם חונכנו להיות עבדים, אבל של פרעה, לעבוד להבל ולריק. נכון מאוד שכדי להיות עבד של פרעה צריך האדם להתמודד עם עצלות גופו, כי כל גוף בטבעו הוא עצל, אז למדנו איך להתגבר על עצלות הגוף. אבל מה עם יצר הרע של כל אחד ואחד מישראל? האם היצר הפריע לו להיות עבד לפרעה? להיפך, הוא עודד אותו! היצר שמח מאוד

לעילוי נשמת

הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו ב"ר אלכסנדר זיסקינד זינצוויץ זצוק"ל אשר העביר את מסורת התורה והיכלי השיבות בטהרתם נלב"ע י"א ניסן תש"ע הונצח ע"י נכדו בני משפחתו שליט"א

לעילוי נשמת

חיים ויטל בן אליעזר חסון ז"ל נלב"ע י"א ניסן תשס"ג ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נכדו הר"ר א"ייל שמעון שליט"א

לעילוי נשמת

הרה"ג רבי אהוד ב"ר צבי גולדברג זצ"ל מחבר ספרים חשובים נלב"ע בשב"ק יו"ט ראשון דפסח תשע"ז ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו וחתנו שליט"א

לעילוי נשמת

מרן ראב"ד לונדון בעל "מקדש הלוי" הגאון הגדול רבי יוסף צבי הלוי דינר זצוק"ל זקן הרבנים אשר האיר את שמי יהדות אירופה והנהיג את עיר הבירה לונדון כיוזביל שנים נלב"ע ערב פסח תשס"ז ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נכדיו הר"ר א"ייל שליט"א

לעילוי נשמת

הר"ר משה אריה ב"ר מאיר יחיאל בטיסט ז"ל נלב"ע י"א ניסן תשס"ג הונצח ע"י נכדיו שליט"א

לעילוי נשמת

הגאון הגדול רבי שמואל ב"ר גר טרוביץ זצ"ל בעל ה"מעדני שמואל" נלב"ע י"ח ניסן תשנ"ז ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נכדו הר"ר א"ייל שליט"א

(ה) כל המצוות ניתנו בשביל לחזק את האמונה: 'בעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחריו. והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ ובעזיבת הפסח, והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב ... ושנעשה סוכה בכל שנה: וכן כל כיוצא בהן מצות רבות זכר ליציאת מצרים. והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים. כי הקונה מזוזה בזו אחד וקבעה בפתחו ונתכוון בענינה כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והחמיר בכל פנות התורה... ולפיקר אמרו (אבות פ"ב מ"א) היו זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמורות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלהיו, וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו' [דברי הרמב"ן הידועים ס"פ בא].

(ו) רק ע"י עשיית הסדר כפי שתקנו לנו חז"ל ומסדרי ההגדה - מתעורר הגרעין הפנימי בנפש האדם: 'בסדר ליל פסח שנתקן כולו על כל משפטי וחוקותיו לזכרון להזכיר ולעורר בנו ענין יציאת מצרים, אוכלים בהסיבה זכר לחרות, מרור בלי הסבה זכר לזימורו את יחיהם, מצה זכר ללחם עוני, וכן זרוע ושאר דברים הנהוגים בלילה ההוא סימנים קלים בלתי אפקטיביים כלל וכל זה חוזר ונשנה בכל שנה, הלא לפי דמיונו לכאורה היה יותר מועיל ויותר מעורר אילו עשו בכל עיר משתה גדול לכל העם בשירים ונאומים לכבוד היום, עוד יותר מעורר היה אילו ערכו גם חזיון לתאר את כל ענין יציאת מצרים ובימינו היה אפשר גם להשתמש בהמצאות הטכניק החדשות שהיה אפשר על ידם לפאר ולהדר את מחזה הנשף ההיסטורי של יציאת מצרים ולצייר בדיוק את אופני השיעבוד שנשתעבדו אבותינו בחומר ובלבנים כמדומה שבזה היו זוכרים ביותר את כל ענין יציאת מצרים ויותר היו באים לידי התפעלות והתעוררות מאשר ע"י טעימת מרור הסיבה וכדומה, והרשע אמנם שואל שאלה זו מה העבודה הזאת לכם, אבל באמת לו נעשה הסדר באופן כזה אף שבדואי היו באים מהחזיון בהתפעלות והתרגשות, הרי האדם היה זוכר את כל אשר ראה והיה מתעניין בזה ומתפעל בהתפעלות מרובה, אבל הגרעין הנכון - הרושם הנפשי הפנימי היה נטבע ונאבד בתוך המון הדברים החיצוניים המעניינים את האדם את כוחותיו הפשוטים והשפלים ומסובבים את רעיונו ורגשותיו אליהם, ודוקא בסדר פסח זה במצה ומרור הסיבה וד"כ יותר המצוות והדינים שהורו לנו חכמינו ז"ל לזכור על ידיהם ענין יציאת מצרים מוצא לו הגרעין הנכון את מקומו ומעורר את נפש האדם ופועל עליו מה שסדר של פסח צריך לפעול' [שיעורי דעת למהר"ל בלוח ר"י טעול, ח"א עמוד קצח מדה"ס].

(ז) 'האמין במעלת התורה... יסגף נפשו וימית עצמו עליה' ו'האמין בשם אמונה שלמה וטהורה יחרף נפשו שלא לעבור על רצונו בקטנה שבמצוות': 'כי מי שיאמרו לו כי יש במקום פלוני מטמון גדול רב התועלת ימהר יחשה מעשהו למען יראה המטמון ההוא ותצדנה רגליו כאשר יראה הנשר כי ירוץ ויכשל ורגליו תתנגפנה לא חלי ולא מרגיש, וזה יורה כי הוא מאמין אמונה שלמה במה שנאמר אליו ויט שכמו לסבול כל הליאות והעמל ההוא ויחפור במקום ההוא ויערהו עד היסוד, ואמנם אם יסתפק קצת במה שאמר אליו יתנווער בכבודו רב ילך לאט לאט, והיה כאשר תקרינה אותו קצת רעות או צרות לא רבות תשוב אחר ימינו זה יורה כי איננו בטוח בו כלל, כן הענין בשומרי התורה כי מי שיאמין במעלת העבד הנאמן לאלקיו ויאמין בבורא עולם אשר לא יבושו קויו או יאמין במעלת התורה סודותיה ומצפוניו בא בשכרו לאמר כל אשר תמצא ידי לעשות בכחי עתה אעשה וסוף הכבוד לבא, ולזה יסגף נפשו וימית עצמו עליה עד יצא כנוגה צדקו, וכן המאמין בשם אמונה שלמה וטהורה ימסור נפשו על קדושת השם ויחרף נפשו למות שלא לעבור על רצונו בקטנה שבמצוות ועול התורה והמצוות יסבול ולא יבול, והיה כי תקרינה אותו רעות רבות וצרות ישמח לבו ויגל כבודו, וכמ"ש על א' מהחסידיים (חובת הלבבות י"א) שהיה קם בלילה ואומר אלקי הרעבתי וערום עזבתי ובמחשכי הלילה הושבתני ועוזך וגודלך הוראתי, אם תשרפני באש לא אוסיף כי אם אהבה אותך ושמחה בך, ע"כ, וכענין אברהם אבינו באור כשדים, ואחריו כל אדם ימשוך: יצחק בעקידה, יעקב בלבן ועשן, חנניה מישראל ועוריה, וכן צדיקי וחסידי דבכל דור ודור נהרגו ונשרפו על קדושת השם' [אילת אהבים שם בהמשך].

ועוד הגדלת והוספת על כל זה בתתך לי אמונה להאמין כי אתה קל אמת. ותורתך אמת. ונביאך אמת: ולא נתת לי חלק עם מוֹדֵדִים וקִמְדִים. ועם נָבֵל נָאֻצַּי שְׂמֵךְ: אֲשֶׁר בְּתוֹרָתְךָ יִלְעִיבוּ. ובעֲבוּרְךָ יִרְבוּ. ונביאך יִזְכְּבוּ: מִרְאִים תוֹמָה וְתַחְתִּיָּה עֲרָמָה: מִרְאִים נֶפֶשׁ זָכָה וְנִטְהָרָה. וְתַחְתִּיָּה תַעֲמַד הַבְּהִרָה: כְּכִלִּי מֵלֵא כְלִמָּה. רְחוּץ מִחוּץ בְּמִי עֲרָמָה. וְכָל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא: קִטְנִי מִכָּל הַחֲסִדִּים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עֲשִׂיתָ אֶת עֲבָדְךָ, אֲמֵנָה יְיָ אֱלֹקֵי אֲדָמָה: כִּי נָתַתָּ בִּי נֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה!... (כתר מלכות לר"ש אבן גבירול)

(א) הקב"ה השריש בנו את האמונה, ועל כך אנו חייבים להודות לו: 'האמונה: זה שלמות כל האדם כדברי המתחנן רבי שלמה בן גבירול בנועם אמריו 'ועל הכל הגדלת והוספת בתתך לי אמונה שלמה וכו' 'והוא אצלי והאמין בד' ויחשבה לו צדקה, כי כשהגיע אברהם למעלה האמונה חשבה האמונה הזאת מתנה טובה נתנת לו מאת מלך מלכי המלכים וצדקה רבה... וידוע לאשר נחה עליהם רוח חכמת האמת היות מעלת האמונה רבה כי היא מדה אחרונה אשר בה יפותחו כלנה ובשוב ה' שיבת ציון תהיה האמונה אומן כי יהיה אור הלבנה כאור החמה, והקיסרוג והקנאה תסור ותמלא החרבה והמיעוט יתרבה, ואין מקום הנה לגלות מסתרי החכמה ... [אילת אהבים למהר"ש אלקבץ, בעל ה'לכה דוד' על שה"ש ד, ת].

(ב) מסורת אמונתנו מול 'מדינות' ההיסטוריות: 'כל ההיסטוריות שבעולם אינן מדיקות משום שנמסרו רק על ידי איש ששמע מאש אחר זה סיפר בשם זקנו ואחר סיפר בשם זקנו וכן כותבים אותם בהיסטוריה ומספרים אותם כמעשה שהיה... תארו לעצמכם הנה היתה היסטוריה של מדינת רוסיה במשך שמונים שנה ועשו לעצמם דגם מחודש ובמשך השנים הבאות יכתבו בספרי ההיסטוריה שהיתה ברוסיה ממשלה שחיו בה שמונים שנה חיים טובים של שיוין אך איך באמת היתה ההיסטוריה הם הרגו ושחטו אנשים? זאת היתה ההיסטוריה, ההיסטוריה האמיתית היחידה שהיא בלא תוסף ולא תגרע היא 'בראשית ברא', אותן התיבות שכתובות בתורה היום הן היו כתובות כך גם כשמסרה התורה לפני למעלה משלושת אלפי שנה וכולנו יכלים להשבע שכתובות אלו של בראשית קבלנו מהקב"ה, כל מה שכתוב בה לא הומצא ע"י הסופרים שהרי אם הסופר הוסיף תיבה אחת הס"ת נפסל, גם הגאון מוילנא לא הוסיף עליו תיבה אחת, ותיבות אלו היו לפני ר"ע ור"מ והכל ניתן לנו מסיני וכך נמסר מדור לדור מאב לבנו, כל היהודים שעמדו אצל הר סיני... שמעו שהקב"ה מדבר עם משה רבינו. לפי החשבון היו שם מליוני יהודים עם הנשים והטף וכולם שמעו אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים... אם לא הגע בעצמך איוזו ההיסטוריה היא הנוכח, ולכן הילדים שלנו לומדים בראשית צריכים להיות המאושרים ביותר, הם לא לומדים 'אינגלישע ווערטער' (= מילים אנגליות) אלא 'אידישע ווערטער' 'זיסע ווערטער' (=מילים עבריות) עם האור והאמת שבהם, ואילו האחרים לומדים שקרים ומעשיות שיתכן שלא היו ולא נבראו ולכן אין לנו צורך בראיות שיש בורא עולם שהרי אנחנו לומדים את התורה שלו שהוא כתב... ואנו המאושרים ביותר בעולם' [מחשבת מוסר לרבנו הגדול בעל האבי עזרי זע"א ח"ב שיחה יא]

(ג) 'מהלך ההתשפטות של דעות כוזבות הוא מרוח הטומאה... המסיתו להאמין בשטויות והבלים': '...מלבד שההלך ההתשפטות של דעות כוזבות בקרב הממונים הוא באופן טבעי, יש עוד סבה נסתרת לכל זה, כי כמו שעל הצדיק שומרי התורה בשלמות ודבקים בו שורה רוח קדושה ואור התורה כמו"כ על פורקי עול תורה שורה רוח הטומאה אשר קראוהו חז"ל יצר הרע, אשר ניתן לו רשות להתעות ולבלבל את הדעת לאמר לחושך אור וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב טז,א) שהיצה"ר יורד ומתעה עולה ומרגיז, כי העוה"ז כולו הוא עולם הנסיון והבא לטהר מסייעין אותו והבא לטמא פותחין לו כדאיתא ביומא (לח,ב), ותראה שאותו פוקר אשר ימאן להאמין בתורתנו הקדושה קבלת אבותיו מדור דור יאמין בכל הבל השוא כמו להדיק הברזל שתחת רגלי הסוס שקורין פודקוה על מפתן ביתו או לתלות בובה על הטקסי שלו' וכיוצא, אותו יצה"ר המסיתו לכפור בכל קודש הוא המסיתו להאמין בשטויות והבלים' [חיי עולם למרן בעל הקה"צ זצוק"ל ח"א פכ"ה].

(ד) אותם 'המאמינים' אינם מאמינים באמת: 'א"ל זונין לר"ע לבי ולבך ידע דע"ז לית בה מששא... (ע"ז נה,א). - ולא ראיתי אחד מן המאמינים ביעודים ההם [=של הישמעאלים וכו'] שהוא מתאווה למהירותם, אבל אם היה ביכלתו לאחזם אלקי שנים וישאר במסורת החיים ובעול העולם ועצבונו היה בוחר בזה' (כוזרי מאמר

1. ובסוטה (מ"א) 'בזמן ששליח צבור אומר מודים העם מה הם אומרים אמר רב מודים אנחנו לך ד' אלקינו על שאנו מודים לך', וברש"י 'על שאנו מודים לך - על שנתת בלבנו להיות דבוקים בך ומודים לך'.
2. 'ברוסיה היה אחד שהרג מליוני איש מכח רעיון שגעוני וכך פעלו במשך שבעים שנה, היה אסור [=לפי החוק] לעשות מעשה זה והנה כעת לאחר זמן הכל נהיה כשר כבר מותר לעשות מה שהיה אסור, בעבר רעיון פלוני היה טרף והיום הוא כשר, ללא טעם כמו הלכה למשה מסיני, מי הכשיר שיטה זו ומי הטריף את הדבר אלא שכך הוא במה שבני אדם חושבים וממציאים' (מחשבת מוסר ח"ג עמוד ט"ו).
3. 'פעם נסע רבינו במונית וביקש לרדת משום שהבחין בדמות בובה התלויה מעל לראי הנהג ויש בזה משום ע"ז וחוקות הגויים כי הנהג מאמין שדמות זו מסוגלת לשמירה, משנשאל הנהג מדוע תלה דמות זו במכונית, ענה: מה השאלה? היא שומרת עלי... [תולדות יעקב מחיי מרן הסטייפלר זצוק"ל עמוד קעז].
4. 'בויולגא היה צורך לתקן את עניני המצוות בעיר והסכום הדרוש היה מאות אלפים ולאטעס, כאשר מרן הגר"ע זצוק"ל פנה אל כמה עשירים בדרישתו להשתתף בהוצאות הדרושות, השיבו שאינם מאמינים במצוות [עפ"ל], מה יש לענות לאיש כזה בזמן שאומר אני מאמין ל"ע חשב הגר"ע בלבו, תוך שהוא יושב חילק אותו הגביר סיגוריות לכל המסובים ואחר לקח גפרור והדליק שתי סיגוריות והשליך אותו לקח גפרור נוסף והדליק לשני אורחים נוספים, גפרור נוסף והדליק עוד לשני אורחים וכו', כאשר הגר"ע פנה אליו בשאלה הרי יכול אתה בגפרור אחד להדליק לכל הסיגוריות, ענה לו: כך שמעתי שאין מדליקם בגפרור אחד יותר משתי סיגוריות, מבטן מי יצאה אמונת הבל זו חזר הרב ושאל אותו, איני יודע ענה אלא כך שמעתי, וכאן המשיך הרב בדבריו ואמר לך: זה יצא מבטן ה'טאטור', הלא הם העניים הנכרים היושבים ברחוב ומקבצים נדבות הקרויים 'טאטערים' ואחד מהם שמת לפני מאה שנה אמר ככה, בשטויות אלו אתה מאמין דיבר אתו הרב קשות ובתורה הקדושה ומסורתה אינך מאמין, ובזה ניתן להסביר גם כוונת הכתוב (פרשת האזינו) הם קנאוני בלא אל כעסוני בהבליהם' [בטוב וישראלים לרב"צ ידלר, עמוד ק"י, ע"ש וקיצרתי].
5. ידועים דברי המנוחה הקדושה ח"ב פ"ט.
6. 'ז"ל קדוש של מרן רבנו הר"י זצוק"ל (מובא בקוב"א דברי כאש אגרת קלח) 'ויהיו דברי אלה לפני המבינים בעם, ואשר עומדים נגד הגזירות הנוראות של אנשי השלטון אשר כולם לעקירת התורה עקירת הדת אשר בזה נבדלנו מכל העמים אשר בחר בנו הקב"ה ונתן לנו את תורתו הקדושה כי הם חיינו ואורר ימינו ואין לנו שיוור אלא התורה הזאת, ובע"ז בקרוב בליל הסדר חג המצות יאמרו ויריעו כל בית ישראל קול אחד והיא שעמדה לאבותינו ולנו וכו' וכו'... והן עתה כאמור עת צרה היא ליעקב אשר אנשי השלטון אשר אורך הגלות השכיח מהם כל תפארתנו והדרתנו וכל היותנו וקיימנו אשר ע"ז אנו מודים ומברכים אתה בחרתנו מכל העמים אהבת אותנו ורצית בנו ורוממתנו וכו' וקדשתנו וכו' וקרבנתנו וכו' ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת'.

[ב] יודעי ערך מערכות מרן רבנו הר"י זצוק"ל הבחינו שהיו לו ב' סוגי הגדרות כלפי אלו ש'לא הבינו': א: אלו שבעצם לא הבינו: ב: אלו שתאותו [או לחילופין] פחד הכבוד, הממון, וכדומה, או סתם קלות דעת, העבירו אותם על דעתם וידיעתם.

לימוד בנסתר או בגלוי...

לכבוד ידידי היקר שליט"א

האיגרת הקודמת ששיגרתי לך היית בבחינת "הרימו מכשול מדרך עמי", ושמא היו הדברים כואבים וחריפים ויצאו מן השורה, עכשיו כהמשך ישר לאיגרת הקודמת נחל בענין "עשה טוב", והנוגע למצבנו כיום ממש... ולכן אנסה לבאר מעט לעצמינו, ולנסות לקבל תועלת ולהאיר לנפשינו מעט מן האש הגדולה שזכינו לאורה בדורנו.

סוגיא ותיקה וארוכה שדשו בה רבים וטובים במשך הדורות, היא סוגיית ההסתר והגלוי בעבודת ד'.

היאך יש לעבדו? האם יש לו לאדם להסתיר עצמו ככל האפשר ולעבוד את הקב"ה בינו לבין רבונו, או שצריך לגלות מקצת החוצה. והנה מטו משמיה דבעלי המוסר האחרונים דמי שמסתיר את עצמו לגמרי יתכן שלא יהיה צדיק בהסתר אלא יהיה זול בנגלה... דהיינו אם יסגל לעצמו עשיית מעשים פשוטים והתנהגות פשוטה ישאר אדם פשוט.

התנהגותו של עילוי העיירה

בימים עברו ראיתי מעשה בענין זה, או אולי משל הוא.

מעשה בעילוי העיירה מתמיד עצום שהיה יושב בבית המדרש וגריס באורייתא תדירא, והוא היה פארה והודה של העיירה כולה. חתן היה אצל גביר העיירה שחיפש אחריו בכל הישיבות עד שזכה להביא יהלום זה לביתו.

הורים לילדים היו מביאים אותם אל בית המדרש למען ישמעו וייראו איך צריכים לגדול ולהתעלות. כל הפסיעות שפסעו סביבו היו נעשים מתוך חרדת קודש מתוך הערכה והערצה, לבל יופרע פארה והודה של העיירה לרגע אחד מלימודו.

יום אחד עשה עילוי העיירה חשבון הנפש לעצמו, ישב וחשב ומצא שהלא מוקף הוא בכבוד והערכה מכל צד, וכל העיירה שותפה בלימודו, יודעים כולם איזה מסכת הוא לומד עכשיו ובמה הוא עוסק, עיניים מעריצות עוקבות אחריו על כל צעד ושעל, וכל סביבתו כולה הוד והדר. והלא צריך ללמוד לשם שמים, להתעלות בינו לבין בוראו מבלי כל הכבוד וההערכה וההערצה ששוררת סביבותיו.

חשב חשבון נפשו, והעמיק בענין, עד שיום אחד הוכתה העיירה כולה בחדשה מרעישת: מתמיד העיירה, העילוי הגדול, עזב את בית המדרש ואינו מראה פניו עוד.

המתמיד הגדול עזב את בית המדרש והחל ללמוד בהתמדה כפולה ומכופלת בביתו. גם התמדה בתורה וגם בהסתר, שני המעלות חוברו להם יחדיו לשם ולתפארה, ויחדיו היו תמים על ראשו בעטרת קודש.

אך אם חשב אותו מתמיד בהסתר שבני העיירה שהקיפוהו בהערצה יותרו לו, ויתירו לו להיות "נסתר". טעה טעות גדולה. עד מהרה הבינו בני העיירה את פשר העלמותו של המתמיד הגדול ממקומו בית המדרש, "חפץ הוא להתעלות ולהיות נסתר" - לחשו זה לזה...

מעתה התגברו גלי ההערצה פי כמה וכמה, ומאחורי חלון חדר התבודדותו הייתה העיירה ניצבת משמרות משמרות, הכל בלחש כמובן, ואף גבאים מיוחדים נתמנו לצורך הענין, כל קבוצת אנשים קיבלה את השרות לעמוד מתחת לחלון בלחש בשעה אחרת ולהתענג מקול לימודו של המתמיד השקדן פאר העיירה.

והי היום, והמתמיד דידן החל לשים לב לצללים ולדמויות החולפות תדיר מאחורי חלונו, ומיד הבין את פשר הדברים. הסתרתו לא הועילה לו מאומה, רק הגבירה את הפרסום.

החליט להגיף את התריסים.

הערצת בני העיירה התגברה, ומשמרות המעריצים הפעילו את חושי השמע עד תומם כדי לזכות "לשמוע" את קולו של המתמיד.

ולאחר ששמע לחשושים של כאלו מבני העיירה שלא היו זהירים דיים, החל ללמוד רק בשעות הלילה, לאור הנר.

משמרות המעריצים עברו ללילה, ועבודת גבאי המשמרות התגברה. כיון ששמע לחשושים אף בשעות הלילה, כיבה את הנר והחל ללמוד בעל פה.

וכשאף זה לא עזר הרבה כיוון שהערצת בני העיירה העפילה לדרגות בל ישוערו, וכבר מצאו חורים וסדקים סביב חדרו להציץ משם ולראותו לומד על שולחנו, החליט להסתתר עד תום. נכנס אל מיטתו והתכסה בשמיכה והחל ללמוד בלחש מתחת לשמיכה.

לכאורה, ניצח העילוי את המעריצים, אלא שמצא את עצמו בבוקר שלמחרת מנער את קורי השינה שדבקו על עפעפיו. ואז, חזר אל בית המדרש, למקומו כמימים ימימה.

מעשיה זו, שהייתה או שלא. מבטאת

היטב את התפיסה שלא שייך להיות נסתר, כי מי שהופך להיות נסתר לגמרי, סופו שהוא נוטש את התמדתו לגמרי וישן כבני אדם. לכן, גרסו הסוברים, כי עדיף ללמוד בבית המדרש ולא להיות נסתר כדי שלא ימצא עצמו בטל לגמרי מלימוד.

ומה עשה גביר העיירה?!

ומה העצה היעוצה? גם זה מרגלא בפומיה של הדרשנים מקדם קדמתא, לספר על גביר העיירה שהזמין כספת ענקית הסגורה בקודים מיוחדים להטמנת ממונו ורכושו האדיר, והיו כל אנשי העיירה עדי ראיה לעגלה שהביאה את הכספת לביתו ולמעמד ההתקנה. די במהרה הגיעו גם השוודים וכפתוהו... ותחת איומי מוות אילצוהו לפתוח את הקוד הסוגר את הכספת, ורוקנוה ממליוני הרובלים היו בה. או אז נחה דעתו של אותו גביר... כי כל הכספת והמעמד המרעיש של הבאתה, לא הייתה אלא תחבולה להצלת ממנונו משוודים... ידוע ידע הגביר זה עידן ועידנים כי הרבה שוודים לוטשים עינם על רכושו, מה עשה?! הזמין כספת בעלת דופן כפול, את רכוש המיליארדים הטמין פנימה, ואילו בחוץ הניח כמה מיליוני רובלים. כשהגיעו השוודים מסר להם את המיליונים, ואילו על המיליארדים המסתתרים לא ידעו מאומה, כך באופן זה נחה דעתו של הגביר. השמועה בקרב השוודים יצאה שהגביר התרוקן מכל רכושו ונשדד על ידיהם, ומעתה יכול להתנהג כחפצו ללא פחד מהם.

כך מרגלא בפי העולם שיש לנהוג בענין ההסתר והגילוי. כדי שלא יהפוך האדם ל'זול בנגלה' מוטב לו כי יגלה מעט החוצה, אולם את אוצרותיו האמיתיים יטמין פנימה ולא תשלוט בו עין אנוש.

כולו פנימי - הוא והרבש"ע!

ידידי היקר שליט"א, - כך גם סברתי אני במשך שנים רבות, שזו הדרך הנכונה, לגלות מעט ולהסתיר הרבה. אלא שבשנים האחרונות התגלתה למול עיני דמות שסתרה כליל את כל המהלך הזה - דמותו של מרן רבינו בעל ה"דרכי שמואל" זיע"א!

הוא היה ההיפך הכי מוחלט של כל המהלך הזה.

יתכן שהיו דברים מפורשים ממנו בסוגיא זו, וצריך לשאול את התלמידים היותר קרובים ולברר מה אמר, אבל מי שעוקב אחר ה"הלוך ילך" שלו כל ימי חייו, ימצא שכל המהות שלו וכל המציאות שלו, כל ימי חייו, זעקה בדיוק את ההיפך הגמור.

רבנו ה"דרכי שמואל" היה "פנימי"! ללא שום קשר לשום דבר חיצוני, וללא כל יחס לשום דבר אחר בעולם שאינו רצון הבורא.

אין זה נכון להגדירו שהוא היה נסתר. כי גם נסתר הוא לא היה. נסתר הרי הוא איש שמכיר במציאות של גלוי והוא בוחר להסתיר, אולם רבנו ה"דרכי שמואל" זיע"א לא הכיר שום מציאות מבלעדי רצון השי"ת, ולא היה לו אף לא שייכות להסתר. הוא היה כל כולו "פנימי", הוא והרבנו של עולם. וכל מציאות אחרת בעולם לא היית קיימת אצלו.

לא גילוי ולא הסתר, לא לכאן ולא לכאן. אף ההסתר עצמו לא היה נושא אצלו, קל וחומר שלא היה לו שום דבר נגלה כלפי חוץ.

זו היית מציאותו.

אספרה כבודך ולא ראיתין...

אנסה לגולל בפניך, ידידי היקר שליט"א, את הסחרור שתקף אותי בשבוע בו נתעלה לגנזי מרומים, ותרב בבת יהודה תאניה ואניה.

עקבתי אחר ההספדים השונים וממש נרעדתי.

ככל שחשבתי שיש לי השגה בו בענייני אחד, ודרגתו הייתה כך וכך, לפתע גיליתי דרגות שלא העלתי על קצה דעתי, ולא חשבתי מעולם שקיימים דרגות כאלו.

אז איפה היינו בימי חייו, כשיכולנו לעמוד לידו ולקבל ממנו?! מדוע אז לא ידענו כלום? - כך חשבו כולם. כל תלמיד, כל מספיד, כל מי ששמע וגילה את מה שמוחו לא יכול להכיל כלל.

איך אמר לי אחד מן התלמידים הקרובים שאף כתב הרבה והספיד הרבה - "לא הכרנו אותו בכלל, אף אחד לא הכיר אותו, אף אחד לא ידע עליו כלום, כל אחד חשב שאת ה-משהו שהוא יודע זה היה הוא, אבל לפתע גילה מתוך כלל הסיפורים שהוא פשוט לא יודע כלום".

תלמיד אחד הגדיר זאת יותר בחריפות: "לאחר הפטירה הרגשתי כמו שתעמיד בהמה ליד החפץ חיים ותשאל את הבהמה מי זה החפץ חיים..."

רוממות המעשים

בהגיגי תבער א"ש - אגרת ב'

משולחן המערכת

שמעתי עוד ביטויים נדהמים ממש מכל אלו שגדלו וחיו בצילו שהיו המומים לגלות מדרגות שלא חלמו עליהם, והלא הם עמדו וראו ולא ידעו מה ראו...

מה הפשט בזה, וכי רבנו ה"דרכי שמואל" הסתיר?!

לא רק שלא "גילה" כלום אלא גם לא "הסתיר". דומה שלא השקיע שום מאמץ "להסתיר את מדרגתו". אפילו זה לא. הוא פשוט היה "פנימי" וחי עם ה"בורא" לבדו, בלי שום שייכות לשום "נברא" בעולם. ההסתר גם לא היה נושא אצלו.

שמעתי פעם מילתא דבדיחותא, על מה שידוע שכל הרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו וכל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו, שיש להקשות דבשלמא מי שרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, מובן. אבל מדוע מענישים את הבורח מן הכבוד שהכבוד רודף אחריו, הלא בורח הוא מן הכבוד ...

אלא הפשט הוא שכל מי שעושה "עסק" מן הכבוד, והוא "בורח" מן הכבוד, ולאחר שקיבל כבוד הוא מרגיש שהוא זקוק ל"בזיונות" כדי "לאזן" את הכבוד שקיבל, אז הכבוד "רודף" אחריו, כלומר הוא "רדוף" מן הכבוד, והנושא של "כבוד" ו"לא כבוד" ממלא אותו והוא חושב על זה כל הזמן.

מי שהוא "פנימי" וחי עם הבורא לבדו מבלי לתת לשום נברא מקום כלשהו, אינו עוסק גם בסוגיה של "הסתרה"!

העולם הפנימי

היו לו תלמידים מהתקופות שהרביץ תורה ב"אמשינוב", ב"אתירי" ו"קול תורה", שיצאו נדהמים מהיקף ידיעת התורה שלו, איך שדיברו עימו בכל סוגיה והיה שולט בה שליטת מוחלטת כאילו למדה זה עתה, וחשבו שזו מדרגתו בתורה ולכאן הוא מגיע. ולא ידעו שאלו היו מדרגותיו שהגיע אליהם בגיל צעיר, הוא עצמו העפיל הרבה הרבה מעל ומעבר לכל אלו.

וכי היה "נסתר"?! או שגילה קצת...

לא זו ולא זו. הוא היה יגע בתורה בדרגות נשגבות, בלתי נתפסות, וכך הוא חי עם הרבונו של עולם, וכשהיה נצרך לגדל תלמידים כי כך היה רצון השי"ת ממנו, אז השקיע עצמו בגידול תלמידים, לא הסתיר ולא גילה, רק גידל תלמידים!

וכי יש תלמיד או נברא בעולם שיודע על עוצמת גדלותו בנסתרות התורה?

כולם יודעים שדרגתו בנסתרות היתה מבהילה, אבל הוא עצמו לא גילה ולא הסתיר. פשוט חלקי הנסתר הם מחלקי התורה שכל יהודי שמילא כריסו בש"ס ופוסקים צריך לדעת, ולעתיד לבא ישאלו אותו גם על מעשי מרכבה, לאחר שיבקשו מאיתנו לערוך מקרא משנה ותלמוד ושימוש חכמים שהספקנו בימי חלדנו... והוא חי עם הרבונו של עולם, ולכן היה מסתגר שנים בבתי מדרשות שקטים וצדדיים, ועמל ביגיעה עצומה על כל תג ואות מן הזוהר הקדוש וכתבי האריז"ל והגר"א.

יש מישהו שיודע לאן הוא הגיע?! הוא לא הסתיר ולא גילה, רק חי עם הרבונו של עולם, וכשהיה צריך להשתמש עם ידיעה מחלקי הנסתר כי כך רצון השי"ת אז הוא השתמש. לא עסק לא בגילוי וגם לא בהסתרה, רק כולו היה "פנימי".

וכי ישנה בריה בעולם שיודעת באיזה שנה מימי חייו החל עם הפרוייקט הרוחני של השקעת כוחות עצומים ב"שבת קודש קדשים"?!

אף אחד לא יודע, הוא חי עם הרבונו של עולם לבדו.

וכי יש מישהו שיודע באיזה גיל התחיל להתעמק בכתבי אדונינו הגר"א?!

אף אחד לא יודע. הוא לא חי עם אף נברא ולא שיתף שום אדם בעולמו הפנימי. רק הוא והרבנו של עולם, מבלי שסוגיית הגילוי וההסתר תתפוס מקום כאן.

מצידו היה מסוגל להסתגר כל ימי חייו בבית מדרש צדדי ולחיות עם הרבונו של עולם לבדו. לעלות מעלה מעלה ביגיעת התורה נגלה ונסתר במדרגות עצומות. להתעלות בתפילה ובכל ענפי עבודת ד' ולהתעסק בחסדי בגוף ובממון בהיקפים בלתי נתפסים, מבלי שייכות לשום נברא בעולם. ואליבא דאמת כל ימי חייו אכן לא ייחס שום בדל של חשיבות ולא נתן מקום לשום "נברא" בעולם. רק רצון השי"ת.

אם רצון השי"ת שיעמיד תלמידים, יכנס לענין בכל כוחו ויעמיד תלמידים וירוממם למדרגות לא יאומן כי יסופר. אם רצון השי"ת שיחוס על כל דל ואביון יתום ואלמנה ימסור את נפשו על זה. למרות שהדברים ייראו לעיני אחרים. אבל נשאר כל הזמן בעולמו הפנימי, סגור עם הרבונו של עולם וחי עימו לבדו.

אם רצון השי"ת היה שיוותר על כל עמלו ויגיעתו במשך כל השנים ויתחיל לנהג את הדור ולהצילו מקליפת הערב רב החפצים לחלל ולחלץ אותו. זאת עשה, הפקיר את הכל למען עשיית רצון בוראו בלי שום חשבון אחר.

הדבר היחיד שלא עשה מעולם, אבל ממש מעולם, הוא היציאה מן ההסתגרות הפנימית שלו עם הרבונו של עולם.

גם לאחר שנאלץ לעמוד בראש מערכות ישראל, ונשמת יראי ד' חשה והרגישה, ונרתמו המוני בני ישראל אל המלחמה, נשאר בעולמו הפנימי, הוא והרבנו של עולם מבלי שאף בריה בעולם תדע את מדרגתו האמיתית.

טוב הכלב החי...

מה זה אומר לנו, לנו ולבנינו, אנו החיים כאן בעולמנו, ורוצים להתעלות?!

אנחנו חיים בדור "חיצוני". הנסיון הגדול של הדור שלנו הוא ה"חיצוניות". וכך יוצא שכל בדל של רוחניות שאנו משיגים מיד יש איזה "נברא" שיודע עליו.

האמת היא שאין הנאה גדולה בעולם מלהיות "פנימי". כל דרגה רוחנית ברגע שהיא נודעת לאיזה "נברא", מיד פג טעמה ותוקפה, הופכת להיות חיצונית ורדודה.

הרבה מתאוננים על חוסר שמחה בעבודת ד', ואינם יודעים שאיש "חיצוני" אינו מסוגל לשמוח בשום דבר. כל דבר שמתפרסם ויוצא מן ה"פנימיות" אל ה"חיצוניות" מאבד את טעמו וריחו ומתיקונו.

מי שיש לו חיים מלאים ופנימיים עם הרבונו של עולם, והוא סגור עימו מבלי לתת לשום נברא לדעת את המתחולל בליבו פנימה, ולדעת מה קורה בינו לבין קונו ויוצרו, הוא מלא טעם וחיוניות מלא שמחה וחדווה. **מי** שיתבונן מעט בדברי ימי הייסורים שעבר רבנו ה"דרכי שמואל" זיע"א בימי חייו, אשר גם בזה רב הנסתר על הגלוי, כי גם את עולם הייסורים העצום שהיה שרוי בו, ותקופות שעבר ייסורי בגוף ונפש מחרידים ממש לא גילה ליבו לאף אחד, יעמוד נדהם איך שהיה מלא שמחה וחדווה כל ימי חייו.

זהו הסוד - גם הייסורים היו בגדר שיח בינו לבין בוראו! מי שהוא "חיצוני" ועולמו אינו רק עם הבורא עולם לבדו, ושמחתו אינה נובעת מפנימיותו, כשבאים עליו ייסורים הם מפירים את שמחתו החיצונית. ברם, מי ששמחתו באה מפנימיותו אין הייסורים מעכירים את שמחתו אלא מוסיפים לו הזדככות מעכירות הגשם, המביאה תוספת עוז וחדווה.

עבודת התקופה

הדברים הללו נכתבים בימי מגיפת הקורונה, ואין איתנו יודע מה. ובימי טירוף אלו, כל אחד שלשון לימודים לו, הופך ל"מגיד"... דורש דברי מוסר לעולם ויודע לדרוש במידה כנגד מידה על מה עשה לנו ד' ככה. הרבה מכים על חטא ישנם, הצד השווה שכל אחד מכה על לוח ליבו של זולתו ולא על שלו.

מי ראוי לומר על מה, ולדרוש מידה כנגד מידה, אף אחד לא יודע.

אבל יש דבר אחד שהמציאות זועקת -

המציאות זועקת "פנימיות"!

החיצוניות של העולם בטלה כליל. חיי החברה כמעט ואינם... כל מפגש בין בני אדם יכול להגיע לפיקוח נפשות... עכשיו הזמן להסתכל על מרן רבנו ה"דרכי שמואל" זיע"א ולהיות כמוהו! - סגור ומסוגר - רוחנית, עם הרבונו של עולם לבדו, מבלי שיהיה שום נברא שידע על הישגיך הרוחניים.

בעומדינו בערב חג הפסח, בו יצאנו מהמצרים הרוחניים שלנו, ממ"ט שערי הטומאה, הבה ונכנס לשערי הקדושה שלנו, של כל אחד ואחד, כפי הראוי לו, ללא התייחסות לחיי החברה השוצפים והקוצפים, כך נתייחד עם העולם הפנימי הרוחני האמיתי שלנו, נבנה אותו בנין איתן חזק ויציב, עמיד בפני רוחות הזמן.

כי עכשיו הזמן לחיות רק עם ה"בורא", - מבלי שייכות לשום "נברא"! **שנזכה** במהרה לגילוי כבודו יתברך, להקריב קרבן הפסח אשר נאמר בו "משכו וקחו לכם", לכם דווקא, במועדו במקומו וכהלכתו.

ואחתום שלום, ידידך

ב"ה, ירושלים ב' ניסן תש"פ
לכבוד הרבנים הגאונים עורכי העלון המופלא
"רוממות", הע"י.

הנני בעניי בעניין המפורסם סגולת ענין אמירת פיטום הקטורת.
ובהקדם אעיר כי עיון בספר בניה לבן איש חי ברכות דף פח, ד"ה שם וגם, והמבאר
שלימוד התורה הקדושה הוא טפי סגולה להצלחה, יעו"ש.
והנני בזה מה ששמעתי בעניין זה מנזר הבריאה ותפארתה מרן רבינו שמואל זללה"ה,
סמוך לפטירתו ממש.

ומן העניין להקדים מה שדיברתי עמו כמה שנים לפני כן, בדברו עמי על דרכי עבודת
הש"ת, ובתוך הדברים נמתי לו דבזה הוא מעליא דרך החסידים ההולכים בדרך הבעש"ט,
יתר על האשכנזים הפרושים, מה דהוו בשמחה, משא"כ אצלנו יש הרגשה מסוימת דחצר
בזה קצת.

ובשעתו שזהצתי הדברים קמיה מרן רבינו הגדול זללה"ה, הכחיש הדבר בתוקף עוז,
ואמר דאני כן, דבזה נשתו כולם, ואין הבדל בזה בין החסידים לליטאים. ואמר הדברים
במליצה, בלישנא דרבנן לישנא קלילא, בלשון ערב "יום אסל יום באסל"... ותרגם ואמר
זאת בלשונו "יום דבש יום בצל".... כאומר כל יום וצורת העבודה שלו, ואין חילוק ונפק"מ
בין החוגים.

[אגב דאירינן ברבינו זללה"ה ובלשון ערבי, אולי יש בנותן טעם לרשום עובדא נאה על
פשוטי אנשים מהדור שלפנינו, כאשר שמעתי מרבינו הקדוש זללה"ה, מה ששמע מאחיו
יבלחט"א הגאב"ד טבריה ת"ו, מה ששמע מחמיו הגאון הרב ורנר זצ"ל, וכה היתה שיחתו:
הגה"ק רבי משה קליערס זצוק"ל רבה של טבריה, היה מבני עניים דמהם תצא תורה, נצר
למשפחת אבולעפיה שהיא היתה אם אביו רבי מאיר ז"ל, אשת רבי ניסן גבריאל ז"ל הקבדן
דצפת ת"ו, ושמה היה סולטנא (מלכה), והיא ובעלה היו אנשים פשוטים כל כך שדיברו
בגינהם בשפה הערבית.

ובלילות הקיץ הטבריינים שלבנה מלהטת ככבשן האש ורותחת חמימות נוראה ואיומה,
יחד עם ההבל המעיק העולה מן ים כנרת, היה דרכם ללון על גבי סתם גגות שלהם שאינם

הגאון רבי יוסף חיים אוהב ציון שליט"א

הנזהר ממשו חמץ מובטח לא יחטא

לכבוד ידידי העורך הרה"ג שליט"א, באשר נדברנו בזמנו אודות דברי האריז"ל הק'
שהנזהר ממשו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא, ראיתי לנכון לשלוח למע"כ מה שעלה
בידי בענין זה.

הנה מקור הדברים כתב הבאר היטב (סימן תמז סק"א) וז"ל, האריז"ל כתב הנזהר ממשו
חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה עכ"ל. ובספר משנת חסידים להגאון רבי
עמנואל חי ריקי הי"ד (מסכת חודש ניסן פרק ג' אות ד') כתב וז"ל, והשומר פסח מחמץ
כהלכתו ויחמיר בו בכל החומרות שמחמירים והחמירים יועיל לנפשו מאד עכ"ל. וכן
בספר מחברת הקדוש (חלק בית מועד שער יציאת מצרים) כתב וז"ל, מצאתי כתוב משם
הרשב"א ז"ל שכל השומר פסח כראוי בכל ענינו הוא תועלת לנפשו כל השנה והחברים
היו מחמירים כמנהג האשכנזים, ובספר מקדש מלך על הזוה"ק להר"ש בוזגלו זצוק"ל על
הזוה"ק (דף רפב,ב) כתב וז"ל, משם בארה כאשר קיבלנו מפי גבורת אור המופלא האריז"ל ז"ל
כי כל איש השומר פסח כהלכתו אין שולט בו יצה"ר וזהו שאמר רע"א מהימנא כולוה צריכי
למהו נטורים מחמץ ושאר בכל שהוא וכל מאכלין ומשקין כולוה נטורין ומאן דנטיר להון
מחמץ ושאר, גופיה נטיר איהו לתלת אנשיה לנילא עכ"ל, ויש שרצו להביא ראיה לזה
מדברי האריז"ל בשעה"כ בענין פסח דרוש ד' ולדעתו אינה ראיה כלל עיי"ש ותבין ואכמ"ל.
ובספר דברי תורה לאדמו"ר ממונקטאש (מהדורא שתיארה אות פו) הביא ראיה לזה
מהזוה"ק פרשת כי תצא (דף רפב,א), וז"ל הזוה"ק שם מארי דפסחא בזמנא דשליט עלייהו
ליל שימורים כולוה צריכים למהו שמורים ונטורים מחמץ ושאר בכל שהוא וכל מאכלים
ומשקים ומאני דפסחא כולוה נטורין ומאן דנטיר לון מחמץ ושאר "גופיה איהו נטיר
מיצה"ר לתלת אנשיה לעילא" עכ"ל.

ובספר הנ"ל (ח"ב אות קלד) הביא קושיא ידועה בזה, וז"ל, כד הוינא טליא שמעתי בשם
אשה חכמה המפורסמת זקנתי (זקנת משפחתינו מצד אמי הרבנית מרת בילא ע"ה בת
זקני הגאון המפורסם כמוהר"ר יצחק הלוי הורוויץ מהמבורג זצ"ל) דהנה בתוס' חולין
הביא איך רבי ישמעאל קרא והטה והרי קי"ל אין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים, ותיירץ
ר"י דהא דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים ה"מ במידי דאכילה ולא בשאר דברים,
והקשתה הרבנית הנ"ל דלפי דברי האריז"ל הנזכרים כי הנזהר ממשו חמץ בפסח הוא
ניצל מחטא כל השנה הלא ודאי רבי ישמעאל נזהר ממשו חמץ בפסח כיון דהוא מידי
דאכילה וא"כ איך בא לידי חטא זה להטות הנר, וכן בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ת ח"ד ס"ט
יא) הביא קושיא זו בשם בתו של הגאון ר' יוקל הורוויץ זצ"ל, וכן הקשה בספר ייטב פנים
בדרוש לשבה"ג (דף עט ע"ב), וכן הביא להקשות בשו"ת ערוגות הבושם (סימן קלח דף קו
ריש ע"ג) וכן הביא להקשות מו"ר הגר"א פלא"ג בספרו אברהם את עיניו בחידושי למסכת
שבת (דף יב,א) בשם הרבנית של הגרע"א.

וכ"כ להקשות בשו"ת תירוש ויצהר (סימן לט), ויישב הקושיא דכוונת האריז"ל דהנזהר
ממשו חמץ אינו חוטא היינו דוקא ג"כ במאכלות אסורות כגון בשר בחלב נבילות וטריפות

משופין. ועם כל זה לא הועילו להירדם מרוב חום
ובעבור...
והיה הזוג הזה, אשר כאמור היו אנשים פשוטים
ביותר, מדברים דיבורי אמונה באש קודש, בלשון
ערבי. הוא היה אומר לה: "הידעת מה הוא ה' אלוקיני
שהוא משיגה על כל פרט ופרט וכו' וכו'". ואף היא
עונה כנגדו: "לי אתה אומר?! והלאו זה הקדמון לכל הקדמונים ומהווה לכל ההווים, הוא
מחיה בכל רגע וכו' וכו'", הכל דיבורי קודש חצובים סנפריין. וכך היו נראים האנשים
הפשוטים א...

ומרן זללה"ה טרח לחזור על הדברים בצורה מדוקדקת בלשונם ממש לשון ערבי, בהגיה
מוטעמת.
כעבור תקופה באתי לפניו על מנת לרשום הדברים מילה במילה, ואמר רבינו דאני נזכר
הלשון בערבית, ואמר "אם זה כבר שכחתי, הרי זה שכחת התורה ממש". למימרא דדברי
אמונה ובטחון הללו תורה ממש הם, בינו זאת.

ובאותו ענין, שח לי זקני רבי מאיר קליערס זצ"ל בן הגאון רבי משה זצוק"ל הנ"ל, שפעם
אמר לו אביו בזה"ל: "מאיר'ל, אם לא נרדמים חוזרים על עשר עשרים דפי גמרא, וממילא
השינה תחטפנו". ועל הרב רבי מאיר הנ"ל, שח לי בהודמנות רבינו זיע"א דהוא הוא דוגמא
לצורת דמות בעלי בתים של פעם. ניקח אפוא מוסר רק מה"בעלי בתים" של פעם...
אחרי כמה שנים, סמוך לפטירתו כנ"ל, נכנסתי אל הקודש, וקודם שאמרתיו איזה דבר
פתח לפני סידור "אזור אליהו", וכידוע גודל החביבות סידור זה אצלו, ואכמ"ל, והחוזה
באצבעותיו הק' שם בעמ' טז, וכך נכתב שם: ברייתא של פיטום הקטורת יאמר בקול נעים
ובשמחה (זכר לחיים וכת"י הנהגות וחיידושים), עכ"ל, ראה נא לשונו בפנים.
והפסטי"ק דאדונינו הגר"ש נ"ע: הרי לא כמו שאמרת אתה (אבלחט"א) לפני הרבה
שנים שאל הליטאים כאילו אין וכו' וכו', ראה נא והתבונן עניין השמחה אצל קה"ק הגר"א
ז"ל...

עד כאן שמעתי ומצאתי לנכון לפרסם כעת.

נשמח ונשמח, וב"ה נזכה ל"ששים ושמיים", אכ"ר.
חיים הירשמן

טבל וכיו"ב, וא"כ כאן רבי ישמעאל לא חטא, באיסורי מאכלות אלא באיסור שבת ועיי"ש
מה שביאר לפי"י איך עמ"י חטאו בעגל והא נזהרו ממשו חמץ, ולפי הנ"ל את"ש.
ובספר דברי תורה שם כתב לתרץ דכוונת האריז"ל ז"ל אינה דוקא להזהר מאכילת חמץ אלא
גם מאיסור בל יראה ובל ימצא שהוא אינו איסור אכילה, וא"כ אפשר דאצל רבי ישמעאל
עבר בשוגג על אסור בל יראה ובל ימצא ולכן חטא בהטיית הנר, ועיי"ש עוד שכתב דבאיסור
דרבנן ל"ש הכלל דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים וכ"כ בחידושי על הירושלמי ברכות
פרק ה' (עמוד כ) ובמקו"א הארזותי בזה ואכמ"ל.
ובשו"ת שואל ומשיב שם כתב ליישב דאכילת חמץ הוא אסור התלוי בזמן כמו אכילה
ביוהכ"פ, וככה"ג כבר כתבו התוס' דליתא לכלל דאין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים.
אמנם בתירוץ זה יש לפלפל טובא אם חמץ הוא איסור גמרא או איסור חפצא, ועיין מה
שהאריך בזה בספר הנפלא קובץ יסודות וחקירות ערך אכילת חמץ והנאתו (עמוד סג)
מפי סופרים וספרים.

עוד כתב לתרץ גם בזה"ל, ובחידושי חבתי כיון דמשהו אינו חמץ כלל דבטל בשישים רק
דחז"ל גזרו משהו אבל בעצם אינו איסור א"כ ככה"ג לא אמרו הכלל דאין הקב"ה
מביא תקלה ע"י צדיקים. ולכאורה כוונת השו"מ בתירוץ דכיון דהוי איסור דרבנן כל איסור
דרבנן האם איסור גמרא ולא איסור חפצא.

והגאון מהר"א פלא"ג בספרו הנ"ל כתב ליישב דהרי אמרו אין הקב"ה מביא תקלה ע"י
צדיקים במידי "דאכילה" ואכילה תמיד היא בכזית, משא"כ האריז"ל קאמר דהנזהר מחמץ
בפסח ממשו וא"כ אפשר דרבי ישמעאל אכל משהו חמץ ולא כזית.
ובשו"ת ערוגות הבושם (שם ד"ה ולכאורה) כתב ליישב וז"ל, דרבינו האריז"ל מיירי
מהנזהר ממשו חמץ אפילו ממה שמדינא מותר כגון משהו ע"י תערובת שנתערב קודם
הפסח באופן דאני חוזר וניעור בפסח, דבכה"ג ודאי לא שייך לומר דאין הקב"ה מביא
תקלה בזה לצדיקים דהא מדינא שרי, ובזה נאמרו דברי האריז"ל הקדוש דהנזהר ניצל
ממכשול איסור כל ימות השנה.

ורמזים בתורה לדברי האריז"ל מצאנו מה שכתב הגאון חיד"א בספרו דבש לפי (מערכת ח'
אות יח) דיש לרמוז דברי האריז"ל בפסוק ושמרתם את המצות וקרי ושמרתם את המצות
כמו שדרשו רז"ל ורמז שאם שמרתם את המצות שמירה מעליא אז תהיו בטוחים שתשרו
את המצות ובלתי תחטאו.

ובספר פנים נפול (פרשת בא) על הפסוק ושמרתם את החוקה הזאת למועדה מימים
ימימה כתב וז"ל רמז בזה שהגשם מחמץ בפסח יועיל לנפשו כל השנה להשמר מחטא,
הרי שגדולה מצוה זו שהרי אמרו חז"ל (סוטה כא) מצוה בעידנא דעסיק בה מציל מן החטא
והמצוה הזאת הוא מאיר עיני הנשמה להשמר מן החטא כל השנה, וזהו שאמר ושמרת
שהוא לשון קיום, שהמצוה הזאת מתקיימת באדם מימים ימימה כדפירש"י משנה לשנה.
שנזכה להזהר ממשו חמץ, דא הוא יצר הרע, ונראה בביאת הגאון במהרה

יוסף חיים אוהב ציון, ירושלים

מערכת הגליון מאחלת לכל
הקוראים היקרים, הרבנים
הכותבים, המעירים והמאירים
כדרכה של תורה, התורמים
והמפיצים שליט"א
חג פסח כשר שמח!
בהתחלומות הרוח והנפש,
בשמחה של מצוה, ובתפילה
ובברכה שנזכה כולנו לצאת מכל
המיצרים למינהם ברוח ובגוף,
ומהרה ממש נזכה לאכול מן
הזבחים ומן הפסחים, אכ"ר

ברכת מזל טוב
נשגב קמיה ידידנו
מבין ומאזין שמעיע ומקשיב
לקול שוועת ציבור בני התורה די בכל אתר ואתר
הרב חיים ליינר שליט"א
ראש כולל "רצופות" - נוה יעקב
לרגל לידת בנו שיחי' בשעטומי"צ
יהא רעוא מן קרמא שיזיח
להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו
לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים
ולראות ממנו ומכל יוצ"ח נחת דקדושה עד בלי די
לתפארת ולהמשך כרם בית ישראל, אכ"ר

קו "רוממות"!

0722-588477

(+972-722-588-477)

בקו זה ניתן לתרום להוצאות הגליון על ידי מערכת ממוחשבת, וכן על ידי נציג כמו כן ניתן להשאיר הודעות הערות והנחיות.
ניתן לתרום בקו "רוממות" או בעתודות הממוחשבות של גורם פלוס לפי החיפוש הבא: רוממות/גליון/שבועי לבני התורה

כל תרומה תתקבל בברכה להצטרפות לקבלת הגליון במייל או כל הערה אחרת בכתובת: b264464@gmail.com

חדשי! מספר פקסי: 077-4447954

הודעה ובקשה

מכיון שהעלויות הממוניות של גליון מוגדל ומפואר זה הם גדולות, ובפרט במצב הנוכחי, על כן אבקש מכל מי שליבו ער וחם לדבר הגדול הזה, לתת מנדבת ליבו להוצאות גליון זה, אם בדרך תרומה, ואם בדרך הנצחה או הקדשה, באפשרויות התרומה המפורטות מידי שבוע בגליון. בברכה מרובה העורך

בין הזמנים ניתן להשיג את הגליונות (הגליון הבא י"ל אי"ה לפרשת תז"מ)

ירושלים: משפחת לוי קופמן 1145 רמות ג' משפחת אלה עמוס 20 גאולה • משפחת בריקמן סנהדריה המורחבת 1388-בני ברק: משפחת ציטרנבוים הרב ש"ו-מודיעין עילית: משפחת פוטרמילך מרומי שדה 30 • בית שמש: משפחת בריקמן בן קיסמא 1314